

IN CIUDA SUBMARINELOR

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota *107656 sublet*

Inventar *505300*

RAMIRO ORTIZ

In ciuda Submarinelor

:: Ziarul unui pribeag român ::
dela Arhangelsk la Montrose

BUCUREȘTI
EDITURA ALCALAY & Co.

1920

Bibli
Bibli
Co
Inve.

Biblioteca Centrala Universitatii
Cod
Inventar

107656

107656-2

B.C.U. Bucuresti

C505300

2c 138/11

*Heureux qui, comme Ulysse, a fait un beau voyage
Ou comme cestuy la, qui conquit la toison,
Et puis est retourné, plein d'usage et raison,
Vivre entre ses parents le reste de son aage.*

(Du Bellay, Les regrets, Le beau voyage)

19 Octombrie, 1917

Arhanghelsk: Străzi nesfârșite paralele Dwinei, trotoare de lemn, câini eschimoși, piei de ren, ofițeri englezi; negoț de blănuri, argintărie și noroiu pretutindeni; librării și vâcsuitori de ghete, nicăeri.

La *Café de Paris*. Mulțime internațională. Insfârșit, aud vorbindu-se franțuzește și englezește. Ofițeri aviatori români. Deputați și senatori. Popescu, o figură elefantescă, cu groaza lui comică de submarine și cu stupida-i îngâfare. Mr. et M-me Bennezet și magnificul câine scoțian pe care M-lle Adam nu-l poate suferi.

Glume, cântece și povești à la Tartarin de Tarascon la *thé*-ul cucoanelor.

La romance du muguet :

*Je ne sais
 comm' elle commence
 la romance...
 la romance...
 je ne sais
 comm'elle commence,
 la romance
 du muguet*

*.
 Elle finit
 comm' elle commence
 la romance...
 la romance...
 elle finit
 comm' elle commence,
 la romance
 du muguet.*

Sosește sculptorița «en éponge» sau «en fromage suisse». «Ses oeuvres». Fotografia unui pui de urs în *biscuit*, capo-d'opera capo-d'operelor. O copleșim cu porecle : *Toupic*, *Tarasque*, *Chameau de Tartarin*, *La fée Carabosse*, *La Belle-au-bois-dormant*. Să nu uităm *la dodue* a Café-ului de

Paris, care ne servea la masă, *le singe* și sardelele lui M-lle Adam, exclamația lui M-lle Mamie à propos de *La fée Carabosse*: «Oh, quand je pense qu'un jour je pourrais devenir un numéro comme celle-là... oh, mon Dieu, faites-moi plutôt pécher avec un matelot!».

Duminică 4 Noembrie.

La ora 11,30 dimineața am părăsit portul Arhanghelsk. M'am imbarcat aseară la 6 pe *Mourino*. Suntem 20 de călători, din care cea mai mare parte femei. Aseară ne-am trecut vremea jucând pocker cu călătorii găsiți pe bord și cu ofițerii de marină englezi care ne-au întovărășit.

Plecăm. Cea din urmă vizită engleză și rusă pentru pașapoarte. Căpitanul ne cheamă pe toți pe punte și ne arată fiecăruia locul, în caz de naufragiu, în bărcile de salvare. Se scot la iveală centurile de salvare. Se aprovizionează bărcile cu alimente. Sunt lucruri care impresionează. În trei ore vom fi în larg, afară din estuarul Dwinei.

Luni 5 Noembrie.

Astă seară pentru întâia dată ferestrele circulare ale sălei de mâncare au fost acoperite cu plăci de metal pentru a nu lăsa să treacă lumina. Această măsură de precauție ne amintește primejdia căreia suntem expuși în fiecare clipă. *Memento mori!* O plimbare magnifică pe punte. Lumina farului plutitor, ultimul salut al uscatului către bastimentele care se mai aventurează încă pe mare. La ora 7,20 am văzut o auroră boreală destul de luminoasă, cu toate că vremea era închisă. Căpitanul ordonă să se așeze ceasul cu o jumătate de oră îndărăt. Barometrul indică «timp frumos», după ce ieri toată ziua a înclinat spre «variabil».

Marți 6 Noembrie.

Azi dimineață pe la 8 am făcut o plimbare pe punte. Nu era prea frig. Mare și cer cenușii. Licăriri alb-gălbui spre răsărit. Mare brăzdată ici și coló de spumă. La apus, coasta peninsulei Kola, înaltă, stâncoasă și violetă. Deasupra-i, pe un fond de cer cenușiu, un nor gri-argintiu

și mai sus un altul întunecat, aproape negru. Ceva mai către miază-noapte un nour negru, cu unghiuri ascuțite, pe un fond de cer roz-șters. Cu noi navighează încă alte opt vapoare; unul din ele, norvegian, cu două antene foarte înalte, între cele două catarte dela proră și pupă, pentru telegrafia fără fir, a încercat acum un an să pătrundă în Siberia urcând pe Obi; încercarea însă n'a isbutit din pricina vânturilor protivnice.

Cele opt vapoare ne-au luat-o înainte toate. Navigăm cu o iuțea foarte mediocră. Bastimentul tanghează simțitor. Mulți sufăr de răul de mare. Eu, după ușorul asalt de ieri, rezist deocamdată. Dacă însă marea va fi mai agitată, nu am să scap nici eu. Suntem abia în a doua zi a călătoriei și am și început să mă plictisesc. Ce ne vom face zece zile — și poate și mai multe?

Nu știu cum, îmi aduc aminte de povestea cismarului bucureștean, pe care am uitat să mi-o însemn în caetele mele rusești. Întâlnirea dela Legăție. Increderea lui absolută în sine însuși, și mai mult încă: în necesitatea ghetelor, căreia lumea nu isbutește și nici nu va isbuti vreodată să se sustragă. «Fiindcă plecau toți boerii din

mahalaua mea, am plecat și eu». Povestirea onomasticeii sale la Bârlad, cu puii oaspetelui și cu berea domnului care îi comandase ghețele. Povestea popei pribeag care i se bagă ucenic la cismărie.

Pentru întâia dată, astăseară, am auzit țcă-nind telegraful fără fir. Ce spunea? Ce sfaturi ne da? Ce primejdii ne recomanda să evităm? Ce ne aștepta în larg? Imposibil să afli. «*Telegraph*»-ul, un tânăr foarte simpatic, e mut ca un pește, iar adjutantul său, un băiat de vreo 16 ani, și mai și. Barometrul coboară repede spre «variabil». Astăseară rulăm grozav. Intreg basimentul geme. Căpitanul a ordonat să se dea ceasul cu încă o jumătate de oră înapoi. Suntem acum la 200 de mile maritime de Arhanghelsk.

Miercuri, 7 Noembrie.

Sufăr grozav de răul de mare. Toată ziua mi-am petrecut-o lungit, fără să pot mânca.

După masă, puțin mai bine. Suntem oare în fiorduri? Desigur însă că în noaptea polară. Sunt 2 ceasuri și e întuneric. Se aprind lămpile.

Căpitanul ne spune că dacă în noaptea asta va fi prea întuneric, va trebui să ne oprim, căci va fi primejdios să călătorim cu luminile stinse.

Joi, 8 Noembrie.

Suntem în dreptul coastelor norvegiene.

Navigăm între deschizătura unui fiord, la stânga și o insulă, la dreapta. Un vâpuraș minuscul fumegă la orizont, în dreptul insulei. E frig grozav. Ninge subțirel și rar. Stâncile fiordurilor sunt acoperite de zăpadă. Ne va trebui cel puțin încă opt zile până să atingem vreun port al Scoției. Aseară am văzut o auroră boreală foarte frumoasă, pe la 9 ceasuri seara.

Ne-am oprit într'un fiord, lângă un sătuleț norvegian, de lemn (Nordkyn). Sub muntele uriaș care s'apleacă deasupra-i ca o amenințare, căsuțele de lemn, albe, sure, roșii, par niște locuințe ale unor pitici harnici și inofensivi. Zăresc biserica sură, înaltă, cu linii teutonice de rigide. Ne vom opri aci cine știe cât. De ce? «Parceque le capitain a dit qu'il a trop d'argent». «Qu'il a» sau «qu'il y a»? «Trop d'argent» sau

«*trop danger*»? Cu pronunția englezească, poftim de ghicește!

Dimpotrivă, am plecat numaidecât pe la 12. Acum navigăm printre fiorduri. Am trecut adineori de Capul Nord. Frig grozav. Ninge din belșug. Ca de obicei, ușa salonului e deschisă și de afară vine un vânt înghețat care mă slegește. Toți se plâng. Dar mica mea rivală (Nathalia Bartholomey) nu permite să se închidă ușa, numai ca să-mi facă în necaz! După cele ce ne spune Stewart-ul, peste două zile va trebui să fim la Christiansund. Și după încă trei zile, în Scoția! Alții spun că mai avem zece sau chiar douăsprezece zile până să oprim la uscat. Nu înțeleg nimic. Sătulețul lângă care am oprit se chiamă Nordberg, sau cam așa ceva.

Ora 3 jumătate. Admir pentru întâia oară albul nepătat al zăpezilor polare. În lumina de amurg (de aproape două ceasuri toate luminile vasului sunt aprinse) aceste fiorduri sălbatece, pustii, par niște lucruri de vrajă, ceva în afară de timp și de spațiu, un peisagiu de coșmar sau de legendă. La dreapta, munții sunt toți albi. Ici și colo troene de zăpadă. Poate și ghețari.

Depart, foarte departe, o insulă în deschizătura unui fiord, sclipește ca un munte de argint.

Ora 5 și jumătate. Suntem în dreptul unui oraș. Un rând de lumini electrice încinge ca o salbă de briliante un fiord neguros. Miss Franklin, cea drăgălașe, cea fină, cea elegantă, vine să-mi spue că sunt luminile Hammerfestului, portul cel mai septemptrional al lumii. Imi bate inima la numele acesta. Mi-aduc aminte de nuvelele lui Pirandello: «Depart» — și de cuvintele pe care, în Caucas, le repetam cu tristețe întocmai ca și eroul nuvelei, marinarul norvegian rătăcit prin Sicilia și care oftează mereu după vasul său: «*Hammerfestul* a plecat!» — și de mângâierile prietenilor mei ruși: «Nu vorbi așa. D-ta vei pleca și te vei întoarce printre ai d-tale. Ai numai puțină răbdare!» Imi mai aduc aminte de acel pin enorm și cu coama în vânt, sub care Olga Mihailovna îmi vorbea astfel — și de banca pe care, așezați după amiază, mâncam fragi și ne lingeam degetele (spre marile scandal al aristocraticei Maria Ivanovna), exclamând unul către celălalt, cu o comică indignare: «Shoking! Shoking!»

Ora 8 seara. Madame R... zisă și «l'Ogresse», mi-a dat în cărți: «Voiu avea necazuri în călătorie. E o femeie brună din pricina căreia nu-mi va izbândi nimic în viață. Mă iubește o femeie blondă. Voi primi bani. Nu voi reuși tocmai așa cum cred eu, dar voi reuși. Spre sfârșitul călătoriei voiu avea neplăceri în familie, din partea femeii brune față de cea blondă. Sunt apoi niște oameni și iarăși femeea cea brună, cari îmi poartă sâmbetele. Cariera mea va fi des întreruptă. Toate îmi vor merge bine până la un punct și pe urmă: Krak! Voiu avea o viață scurtă».

Prostii, desigur. Dar în clipele astea, pe bordul unui vas care face o călătorie așa de lungă și așa de primejdioasă, după atâtea și atâtea suferințe, fac oarecare impresie. Atât mi-ar mai trebui să-mi pierd și fericirea casnică, după ce mă străduii atâta s'o recuceresc!

Vineri 9 Noembrie.

Ora 10 dimineața. Răsare soarele. Zăpezile se colorează cu un trandafiriu palid, nesfârșit de

dulce, de moleșitor și de trist. Mă gândesc la Ibsen și la arta lui dureroasă plină de mister.

... Trandafiriul se schimbă în galben, apoi în auriu. Când și când se ivește câte o focă, care se scufundă apoi din nou în apa de-un albastru de oțel, speriată de sgomotul helicei. Stoluri dalbe de pescăruși, urmăresc vaporul. Trecem foarte aproape de o insulă încă verde, acoperită cu o vegetație deasă de pini minusculi. Într'o livadă verde-gălbue, se înalță o biserică sură. Aproape de biserică, o casă înstărită, cu o grădină. Zăresc o brazdă roșie de tot, de acel roșu deosebit pe care-l iau frunzele la apropierea toamnei. Plimbându-mă pe punte cu Miss Franklin, observ că telegratul fără fir a fost demontat, atârnat pe punte și sigilat. Nu e voie să se folosească de el în apele neutre. Pe catargul dela proră, înălțăm steagul norvegian, ca un salut portului Trotus, de care ne apropiem.

Ora 12 și jumătate. Printre marinarii vasului nostru, e și un harap. Un harap în acest peisagiu polar, e ceva cu totul monstruos, imposibil, irațional! De câte ori îl întâlnesc, se uită la mine cu niște ochi speriați, care par că în-

treabă cum de l'a asvârlit soarta pe aici, în tata focelor și a aurelor boreale. Parcă ar recunoaște în mine un frate al Sudului, un copil al Soarelui. Mi-e drag. Simt că am ceva comun cu el, că în orice caz sunt mai aproape de el, decât de toată lumea asta bătoasă a Nordului, din jurul meu. (Afară, bine înțeles, de Miss Francklin!)

În fiecare moment i-aud pe Englezii ăștia alergând, fredonând și bătând măsura marșului Tipperary, pe care întâiaș dată l-am auzit la Câmpu-Lung, prin pădurile de brazi ale Păpușei și ale Iezerului: D-ra M... Primirea foarte ciudată și în acelaș timp seducătoare. Rochia ei foarte simpatică, de mătase albastră «moirée». În parc, pe banca singuratică... Vremuri fericite, când aveam o casă, plecam în vilegiatură, urmam tratamente hidroterapice...

Ora 1 și jumătate. Apune soarele. Sirena șueră vestind sosirea noastră în Trotus. Schimbăm pilotul. Pela 4 vom fi în dreptul insulelor Lofoten. Mă urc pe punte. Cărduri de rațe sălbatiche poposesc departe pe unda verzue și foarte liniștită a fiordului. Par niște flori de nufăr, îm-

bobocite. Unele sboară atât de aproape de luciul apei, că parcă patinează. Se observă semne de vegetație. Niște oi pasc în jurul unor căscioare roșii de lemn, al căror acoperiș negru răsare pe fondul de zăpadă al munților îndepărtați. Pe o insulă, lângă un far mititel, se înalță o casă cu mult mai mare. O alta roșie se zărește mai în jos pe țărm. A apus soarele. Mai avem câteva clipe de amurg și apoi va fi noapte. L'am văzut abia pela 10. La 2, dispăruse în spatele munților, din aceeași parte din care răsărise. Răsăritul și apusul sunt în aceste regiuni necrezut de apropiați. Vremea se menține foarte frumoasă. Sper să pot vedea diseară, pela 9, o măreață auroră boreală.

Ora 10 seara. Nici o auroră boreală. În schimb, priveliștea foarte frumoasă a farurilor numeroase, cu lumini fixe, intermitente, albe, roșii, albastre, ce sclipesc ca stelele pe țărmul sau pe piscurile fiordurilor. Călătorim încet, printre insulele Lofoten. Un oraș (care?) strălucește în depărtare cu lămpile lui electrice așezate în rând și care răspândesc peste mare o pulbere adamanțină. Mai avem încă șapte zile de călătorit. Apoi

— Îmi zic — vom avea dificultățile Canalului Mânecii. Sunt zece luni decând plecai dela Iași, un an de zile decând trăesc singur, trei zeci și trei de zile decând plecai din Caucaz. Când voi fi oare printre ai mei? Când putea-voi să mă odihnesc «della lunga via», să-mi reiau măcar o parte din preocupările mele intelectuale, să-mi revăd raftul unei biblioteci, să mă mai pot plimba fără de grijă, să mai văd în juru-mi chipuri cunoscute și iubite? În câteva luni am fost svârlit dela București la Iași, dela Iași la Petrograd, dela Petrograd la Terijocki în Finlanda, dela Terijoki pe Volga până în Caucaz, din Caucaz iarăși la Petrograd și apoi la Arhanghelsk — iar dela Arhanghelsk până aci, între fiordurile Norvegiei. Și pretutindeni fețe noi, locuri noi, o înfricoșetoare singurătate morală.

Sâmbătă 10 Noembrie.

Ora 8 dimineața.—Cred că suntem printre insulele Lofoten. Care or fi? Cele dela dreapta? În cazul acesta, am avea, la stânga, țărmurile Norvegiei. Nu e așa de frig. Să fie oare din pricina Golf-Stream-ului? Cerul e senin ca și

eri. Barometrul s'apleacă înspre «ploae» (adică, ca să fim înțeleși, înspre zăpadă, în aceste blânde regiuni !)

Ora 8 seara.

*E ceasul ce'n navigatori deșteaptă dorul
înduioșând cu amintirea clipei
când s'au fost despărțit de scumpii prieteni ;*

*și când pe tânărul pribeag l'ajunge
dorul, ascultând din depărtare
elopotul ce plânge ziua care moare...*

(Dante.—Purgatoriu)

E ciudat cum în anumite clipe răsar în minte, fără nici o sfortare (nu-i vorba de aceste terțete, care-s de domeniul comun), versuri corespunzătoare unei stări de suflet analoge. În Caucaz, când printre atâtea frumuseți ale mării, ale cerului și ale întregii naturi, suteream grozav pe urma pribegiei mele,—îmi veneau spontan pe buze versurile din «Sapho» ale lui Leopardi :

*Nici că-mi surăde**Țărml luminat de soare, și nici**Lumina dimineței ; nici cântecul**Paserilor, și nici al fagilor**Murmur nu mă salută ;*

In București, când în tihna casei mele albe și comode și călduroase din Aleea Blanc, înduram frigurile nostalgiei, de data aceea versurile lui Foscolo mi se iveau pe neașteptate în amintire :

*Ci eu care 'ndemnat de soartă și de glorie,**Cutrec ca fugar prin felurite neamuri...;*

— la Terijocki, în Finlanda, alte versuri ale lui Foscolo îmi reveneau pe cărțile poștale ce le trimeteam ici și colo, în România și Italia, ca pe niște desnădăjduite țipete de chemare :

*Intr'o zi, de nu întotdeauna, umblavoi fugar**Din țară în țară...*

Foscolo și Leopardi, cât vă iubesc ! Cât simt acum întreaga voastră poezie dureroasă, cât vibrez la bătăile inimii voastre mari și furtunoase ! Neapărat, critica nu poate fi decât subiectivă, o

creare din nou a operei de artă, în condiții analoge de suflet și simțire !

Un alt hemistih din Dante, care-mi veni spontan sub condei mai zilele trecute :

... e riposato della lunga via.

Câtă frumusețe în armonia acestor silabe ! Și ce sentiment de odihnă, de voluptate chiar a odihnei ! Și ce țipăt dureros în acel «i» accentuat al cuvântului din urmă. Pare țipătul celui care cade istovit, doborât de bucurie ca și de oboseală, în pragul casei părintești !

Duminecă, 11 Noembrie.

Ora 9 dim. După vești mai îmbucurătoare, peste două zile ar trebui să fim în Marea Nordului, și Marți sau Miercuri, săptămâna viitoare, în Scoția. Aceasta concordă cu vestea că mâine dimineață ar trebui să trecem în larg, prin fața Trondjemului. Dacă însă telegraful fără fir ne va da vești rele în legătură cu submarinele, va trebui să ne oprim ca să așteptăm convoiul cu escorta, și atunci...

Ora 10 dim. După «breakfast», am intrat în Aalesund, cel dintâiu port relativ mare pe care îl atingem. Orașul este împărțit în mai multe grupuri de case, dintre care unele cu 4 și 5 etaje. În port stau mai multe vase englezești, aceleași — cred — cu care am plecat din Arhangelsk și care ne-au luat-o înainte. Este și un vas german. «Madame» zice că va trebui să ne oprim aci câteva zile. De nu i s'ar împlini cobirea !

S'a lămurit mai târziu că faimosul vas german era... rus ! Era cam greu să fi ajuns până aci nesupărat ! Auzim dangătul clopotelor care chiamă la slujbă pe acești Norvegieni de treabă. Cei trei piloți pe cari i-am îmbarcat la Trotus vin și-și iau ziua bună înainte de a debarca. Odată plecați de aci, nu ne mai trebuiesc piloți. Vom naviga în largul mării până la sosirea noastră într'un port (care ?) al Scoției. Va fi bucata de drum cea mai primejdioasă. Vom dansa ca — și poate mai mult decât în Marea Albă. Cerneala tocului stilographic s'a isprăvit. Nu mai avem rufe curate de schimb și nu e nici un mijloc de spălat pe cele murdare. Iată

un alt neajuns, când nu știi nici când pleci nici când ajungi. «Miss»-ele sunt disperate. Toaleta s'a transformat în spălătorie. La Petrograd și poate chiar în Arhangelsk era vreme, (cu toate că în Rusia problema spălatului devenise foarte grea) dar cine să știe ziua plecării! În Anglia am putea să ne cumpărăm altele, dar ne vor îngădui să ne oprim? Aci, pe bord, se zice că ne vor închide cu cheia într'un vagon și ne vor expedia la destinație, unde și când le-o place autorităților militare. În ce stare o să ajungem?

Ora 12. Zi frumoasă. Clopotele Aalesund-ului sună a sărbătoare. Un marinar cântă încercând să aranjeze nu știu ce drăcovenie lângă macaraua dela proră. Clopotul unui vas rus ancorat lângă noi sună de trei ori, trei note de argint. «Telegraph»-ul joacă «vive l'amour» cu Mr. Fawcett și mica Olga Bartholomey. Mica mea rivala Natalia Bartholomey citește un roman al lui Marion Crawford, cu titlul «The Prima-donna». Miss O'Connor crezând că scriu cine știe ce lucruri interesante, ține de rău pe blonda Olga, că mă supără cu țipetele sale. Se aud pașii lui Mr. Wisemann, miss Franklin și Nelly

care se plimbă pe punte. Ne ajunge la ureche, pronunțat de Mr. Fawcett, numele unei străzi din Arhangelsk: Troitzski Prospekt, și mi se pare o amintire îndepărtată ca și când nu acum o săptămână ci acum un an aș fi trecut prin ea ca să mă duc la masă, la Café de Paris, cu Mr. et M-me Bennezett, M-me Leclerc și M-lle Mamie, ca să mă duc la Consulatul francez sau să iau vapoarașul gării ca să traversez Dwina și să viu la bord. Peste o lună, Iașii și casa d-lui Dinello, Petrograd și Krestowski, restaurantul polonez și Star Riga, Terijocki și Hôtel Bellevue, Ribinsk, Samara, Nijni-Nowgorod și Volga, Țarițin cu grădinița lui plină de găini, Tuapsè și furtul cărților, Arhangelsk și Café de Paris, D-ra Katewana și Lydia Alexandrowna, Maty și Lorenzoni, Trani și Contesa Tolstaia, casierita olticoasă din Bellevue și «americanul», Baroneasa Meindorf și Maria Ivanovna, Gheorghe Iulievici Bruni, Tania și Maria Alexandrovna, chelnărul tătar din Grand Hôtel și D-na Garrito, bunica Nina Petrova și «Mademoiselle», Alioșa și Maria Mihailovna, «Tânărul Tată» și M-lle «Peinture», se vor confunda într'un coșmar îndepărtat și înfricoșător.

Luni 12 Noembre.

Ora 12. Am coborât pe uscat. Imi făcui idee de un oraș norvegian. Curățenie, libertate, care denotă o viață lăuntrică foarte bogată. Domnișoare pe bicicletă, cu pălăria bărbătească pe care o poartă însă cu o cochetărie rafinată. Viața foarte scumpă. Dintr'un ziar pe care l-am cumpărat, aflu că fermentul revoluției rusești lucrează cam pretutindeni. Am făcut o mică ascensiune. Intâlnire cu d-ra strânsă în impermeabil și care s'a oferit să-mi pună la cutie cărțile ilustrate. Am schimbat 5 shilingi pe 3 coroane norvegiene, cu care am cumpărat niște țigarete și câteva cărți poștale ilustrate. Planta din care am rûpt o crenguță se chiamă în englezește *heather*.

Ora 8 seara. Vom pleca oare în noaptea asta? Așa sper! Tot ce se spune pe bord e numai ca să ne desorienteze. Eu unul cred că vom pleca. Mașina e sub presiune și pe bord este o activitate neobicinuită. Azi dimineată, după «breakfast», s'a făcut o probă generală cu bărcile de salvare. Vom naviga încă puțin dealungul coastei norvegiene și apoi vom intra în Marea Nor-

dului, pe care o vom traversa cu cea mai mare
iuțeală îngăduită mașinelor noastre, în 20 de
ceasuri. Cu D-zeu înainte!

Marți 13 Noembrie.

Ora 8 dim. Stăm încă nemișcați în port.
Noaptea am dormit puțin și prost. Incep să fiu
serios răcit. Pe punte bate un vânt umed și rece.

Azi e a treia zi de când stăm nemișcați în
portul Aalesund. Dimineața foarte plictisitoare.
După prânz vom debarca poate pe uscat.

Miss Franklin și Mr. Wisemann întorcându-se
din oraș ne spun că debarcarea e foarte grea,
din cauza vântului care ridică valuri mari.

Mi-aduc aminte de cele două fire de tranda-
firi albi între cei doi chiparoși din grădina pen-
sionului Eirené din Soci (Caucaz). Tristețea ul-
timelor zile, privind brazda prin geamlăcul din
fund al odăii de mâncare. Scena uliului pus pe
fugă de țipetele găinilor.

Ora 1 după prânz. Mai adineaori, pe când
eram la masă, o șalupă cu aburi trecând pe

lângă noi, a șuerat. Căpitanul s'a sculat grăbit și a spus ceva pe englezește prin megafon. Pe urmă s'a întors să cheme pe Miss Franklin ca să nu ne dea el vestea.

Cinci din cele șapte vase plecate alaltăieri de aci, au fost torpilate de submarinele germane.

Ora 4. Stewartul ne-a servit, ca nici odată, ceaiul cu pesmeți. Se gândește, probabil, că dacă e vorba să stârșim în fundul mării, e de-asurda orice economie. Căpitanul, căruia i-am spus că aș vrea să-i plătesc masa, a surâs și mi-a răspuns : «Să vedem întâi dacă ajungem, my friend!».

Cât de mult scad valorile, în fața posibilității morții! Ce să mai vorbim de scăderea rublelor! Trebuie însă neapărat ca această posibilitate să existe pentru toți, — căci dacă unul ar fi să moștenească pe ceilalți, s'a isprăvit!... Ciudată mai e și situația noastră pe vasul ăsta. Suntem o societate în miniatură, dacă nu deadreptul hărăzită Morții, dar cât pe aci. Nu știu dacă mă exprim bine, dar ar fi interesant să se studieze amănunțit, toate «relațiile» și toate «valorile» care se prîmenesec în astfel de ocaziuni, între om și om ca și între oameni și lucruri.

Câteva din aceste «relații» (comice în cea mai mare parte) :

1. Nu mai e nimeni nerăbdător să plece.
2. Nu se mai plânge nimeni : că paturile sunt tari ; că vântul șueră prin cabine ; că chelnării se prefac că nu aud când suni ; că diavolițele de Bartholomey fac gură ; că «Madame» devine din zi în zi tot mai nesuferită ; că mâncarea aceea de ovăz fiert în lapte cu zahăr, se ivește prea des la «breakfastul» de dimineață.
3. Persoanele tudele se coboară de pe soclul indiferenței lor de până acum și devin nespuse de familiare.
4. «Stewartul» devine neobișnuit de mărinimos și ne servește niște prânzuri delicioase.
5. Ne-apucă pofta pe toți să coborâm pe uscat și să ne cheltuim banii pe nimicuri. Cei cari nu fumează, cumpără țigări ca să le ofere apoi celor fumători. Eu care până acum nu cumpărasem decât niște cărți poștale și n'avusesem poftă de nimic, îmi propun ca mâine să-mi cumpăr niște... ciocolată!
6. E o veselie generală — mai sinceră decât s'ar crede. În fața morții, omul devine vesel ; își ia, adică, poziția pe care s'ar cădea să o aibe

totdeauna în Viață = Bucuria de a trăi. Toși cântăm în cor Tipperary și râdem după fiecare strofă.

Vorbesc, firește, de oamenii sănătoși și conștienți, căci ceilalți rămân aceiași, adică tot așa de proști. De pildă, Miss O'Connor, care schimbă vorba ori de câte ori pomenim de vase torpilate, repetând ca un refren: «Ah, yes, terrible!»; sau «Madame», care devine mai nesuferită ca oricând. Așa, azi avu fericita idee să dea fetelor sale lecții de franțuzește în salon, delectându-ne un ceas întreg cu verbele transitive («infinitive», zicea Baby, necăjind-o pe «Madame» și veselindu-ne pe noi), cu pronumele personale și cu acordul participiului. Mister Wisemann pufnea de ciudă ca o focă. «Cetitorul» o privea cu niște ochii mirați, de ți-era mai mare dragul. (N'am văzut niciodată pe Engleji scandalizându-se de o necuviință; se mulțumesc să se minuneze în fața ei). Dar «Madame» are scuza că e bolnavă de ficat! Nu e astfel de mirare că stă nepăsătoare în fața morții.

Nu știu de ce, dar astăseară sunt plin de gânduri triste. Mă tot urmărește ideea să rup aceste

foi din carnet și să le trimit acasă, la ai mei. Dacă oi muri, să știe cel puțin cum mi-am petrecut cele din urmă zile.

Miercuri 14 Noembrie.

Ora 8 dim. Tot pe loc, dar trebuie neapărat să plecăm. Ca să ne oprim aiurea, poate; dar de plecat trebuie să plecăm, fiindcă, îmi zic, în porturile neutrale nu putem opri decât un timp determinat. Plouă, bate vântul, marea e agitată.

Ora 1 după amiază. Vom pleca la 4. Torpilele de escortă au sosit; nu se văd, dar ne așteaptă în larg, dincolo de apele teritoriale ale Norvegiei. Căpitanul ordonă să se dea ceasul cu o oră înapoi. Ajunși în Marea Nordului, ne sfătuește să dormim îmbrăcați și cu centura de salvare la îndemână. Trei din cele cinci vase torpilate mai alaltăeri, s'au scufundat în câteva clipe. O ciosvârtă întregă de vițel cumpărată de «Stewart» în oraș, a căzut în mare pe când o suiau pe bord. Consider acest eveniment ca de bun augur: un fel de substituire de victime ca în poveștile populare.

Ora 5 după amiază. Am plecat pe la 3, va să zică pe la 4, după vechiul ceas. Măine dimineată la 11, ar trebui să întâlnim torpiloarele engleze; dacă nu, o să ne oprim iarăși la Bergen. Se pare că în Marea Albă am întâlnit un submarin, care însă nu ne-a putut ataca, fiindcă torpiloarele de escortă ne păzeau de aproape. Unul din acestea naviga pe lângă vasul nostru, care a fost și va fi mereu foarte bine păzit, fiindcă e singurul care are pe bord femei și copii.

Joi 15 Noembrie.

Ora 7 dimineată. Sunt tare răcit. Aseară era în salon o căldură înăbușitoare. Jucam cu toții «de-a inelul» și n'am prea luat în seamă caloriferul de lângă mine. Ne găseam în largul mării și cu ușa închisă, ca să nu se vadă lumina. Ieri noapte am avut o furtună. Toate sertarele bufetului s'au răsturnat. În bucătărie a fost o larmă asurzitoare de farfurii și pahare. Acum suntem iarăși printre fiorduri. Vom eși definitiv din ele (dacă întâlnim numai convoiul și n'o să fim siliți să mergem la Bergen) cam pe la 11.

Aud că o s'o luăm înainte spre Lerwik, în insulele Shetland. O să ne oprim acolo vreo zi, — și însfârșit o să debarcăm la Montrose.

Ora 9 jumătate dim. Am ajuns la locul de întâlnire. Au și sosit opt vase. La orizont, se vede fumegând în rotogoale verticale fumul altor șapte vase. Cei doi piloți norvegieni cari aveau însărcinarea să vegheze ca în apele neutrale să nu aibe loc vreo acțiune de războiu, au debarcat. În camera de toaletă, unde se instalaseră, n'am mai găsit decât doar câteva cărțuli norvegiene, singura urmă a uzurpării lor. Mă urc pe punte și asist la montarea din nou a telegrafului fără fir.

Ora 10. E o minune. În fiecă clipă sosesc alte vase, alte rotogoale de fum se ivesc la orizont, în spatele insulelor care înclid fiordurile. Suntem o adevărată flotă de vreo patruzeci de vase. Ne deschide drumul un torpilor englez. Celelalte așteaptă în larg. Multe vase au și pornit. Sunt mai încete și le dăm întâetatea. Șalupa automobilă pe care debarcaseră toți piloții vaselor pornite din Aalesund, ocolește vasul nostru și apoi se îndepărtează. Piloții ne salută pentru cea din urmă oară. Acum întoarcem și noi pe

loc, ca s'o pornim în larg. La orizont, pe un fond de raze luminoase care străbat prin norii cenușii, se ivesc în depărtare alte rotogoale de fum. Mă întreb de e prudent să călătorească atâtea vase la un loc. Asta ne va fi noaptea cea mai primejdioasă. «Telegraph»-ul spune că vom străbate Marea Nordului în douăzeci de ceasuri. Mi se pare cam puțin. După mine, vor trebui cel puțin treizeci și șase.

Ora 10 jumătate. Telegraful fără fir tăcăne. (Dece Barzini spune că «sbârnâie»? Nu sbârnâie de loc. E un scârțâit dureros, tângaitor, intens. Dacă e vorba să-l asemuim cu orice preț cu un sbârnâit, atunci să ne gândim la sbârnâitul cu totul special pe care-l fac muștele când le sugere păianjenul). Suntem din nou în comunicație cu lumea. Ah, dacă aș putea afla vești mai îmbucurătoare despre război!

Singurul om cult de pe bord, e «Cititorul». Il chiamă Mister Cattley. Dar eu l-am poreclit «Cititorul», fiindcă neconținut citește. Eri i-am vorbit îndelung despre Shakespeare și Dickens. Ceilalți englezi sunt de o ignoranță nemaipomenită. Observ că mulți n'au citit nici pe Shakespeare în

întregime. Lui Miss O'Connor, care-mi răspundea mereu: Yes, yes, acum câteva zile când îi arătam niște forme ciudate de nori, — i-amintii de scena analogă, foarte cunoscută, dintre Hamlet și Polonius. Mi-a răspuns: Oh! yes, yes! Observai însă că i-am vorbit de lucruri de care habar n'are. Și ca ea, așa și ceilalți. Cultura lor literară nu depășește pe Kipling și Wells. Un autor spaniol se plângea acum câtăva vreme că în Spania nu se citește Cervantes; are mângâierea că Englezii nu citesc pe Shakespeare!

Vineri 16 Noembrie.

Suntem în afară de zona cea primejdioasă. Peste 3 ceasuri vom fi la Lerwyck în insulele Shetland, baza flotei engleze. Dela Lerwyck la Montrose (în timpurile obișnuite) nu-s mai mult de patru ceasuri de călătorie.

Ora 10. Suntem în dreptul insulelor Shetland. Un telegraf optic ne vorbește de pe uscat cu graiul său de lumină. Acum suntem în capul întregului convoi. Un măreț distrugător cenușiu, trece cu mare iuțeală prin fața noastră, șuerând

din sirenă, mândru că ne-a adus la loc sigur. Prin ceața deasă se profilează ici și colo câte o linie de țarm. Telegraful optic a încetat să mai vorbească.

Ora 11 și 10. Am sosit. Peste puțin vom arunca ancora printre insule. Multe vase au și aruncat-o. Aud iarăși țipătul tânguitor al pescărușilor, asemenea scârțăitului unui lanț ruginit de corabie. Orașul sau nu există, sau nu se vede. *Vom rămâne aci, locului, două zile, îmi zic.*

Ora 11 jumătate. Aruncăm și noi ancora. Orașul, nu mare, de o înfățișare străveche, cu multe case și turnuri cu metereze, e spre dreapta. *E destul să te urci pe punte, ca să-l vezi.* Dar sunt așa de răcit și vântul ăsta afurisit și umed al Mării Nordului mi-e așa de dușmănos, încât nu pot să stau mult timp. *Vom putea oare să coborâm pe uscat? Aș fi curios să văd orașelul ăsta, pe care sunt sigur că nouă zeci și nouă la sută din muritori îl ignorează.*

Ora 12. Acum după ce sosirăm, aflai că astănoapte două din vasele noastre au fost torpilate, din fericire fără urmări grave, de un submarin

german. Cu neputință să aflăm ceva mai mult. Unde? Cam pe la ce ceas? Și cum de am scăpat noi? Voiu încerca să aflu mai târziu. De ocamdată, vestea simplă și seacă ca o telegramă: «Astă noapte două vase torpilate»!

Ora 12 jumătate. Le-am văzut pe cele două vase torpilate. Unul e ancorat tocmai în fața noastră și are toate pompele în funcțiune, ca să se ușureze de apa care a pătruns în cală. Celălalt mi-atrăsese de azi dimineață atențiunea, căci era afundat în apă mai mult de jumătate. Credeam însă că-i din pricina supra-încărcării lui sau a mării furtunoase — fără să mă gândesc că ar fi torpilat.

Ora 1 după masă. Viza pașapoartelor, sus la căpitan. Ni se spune că nu-i acelaș, dar de fapt e acelaș ofițer din Arhanghelsk, care ne cercetează acum. Nu înțeleg motivul atâtor proceduri misterioase. De altfel autoritățile engleze fac foarte bine, chiar dacă nouă, simplii muritori, aceste măsuri de precauție ne par exagerate.

Ora 3. Imi vin în minte, cu insistență, următoarele versuri:

*Doamne, tu care-mi zămisliși
această dragoste îndebărtată,
rogu-te să'ncredințezi dulcilor ei mâini
suflarea-mi de pe urmă.*

Sunt din «Jaufre Rudel» de Carducci.

Ora 3 și un sfert. Căpitanul doarme. Stewartul a venit să-l roage pe «Telegraph» și pe Mr. Fawcett, cari joacă «tip-tap» cu micuțele Bartholomey, să nu facă gălăgie, căci căpitanul «sleep» — doarme. Mă gândeam la noaptea de neuitat pe care acest bătrân lup de mare, veșnic surâzător și liniștit când e printre noi, a petrecut-o pe puntea de comandă, în timp ce vântul șuera lugubru prin păenjenișul de frânghii, iar submarinele dușmane, lacome de pradă, pândeau în noapte trecerea noastră.

Ora 3 și jumătate. Cât sunt de adevărate și nemuritoare unele tipuri! Trebuie să o auzi pe «Madame» spunându-i lui Baby: «Apportez-moi, ma chère, la bouteille de Porto... Savez, là petite bouteille qui est dans le carton jaune?», că să te gândești la vinul de Cipru al marchizului de Forlimpopoli, în nemuritoare «Hangioaică» a

lui Goldoni! Vinul de Cipru al marchizului se gusta cu picătura, căci era un elixir, și se știe că elixirile sunt capabile să ucidă pe cel care abuzează de ele. Porto-ul de care vorbește «Madame», se ia în apă, (când e vorba de fetele ei!); ea însă, îl bea sadea, căci apa i-ar face rău la ficat, sau, după vorba românului, nu-i bună nici în cisme.

Ora 7. Ce rău îți este când te plictisești! Te apuci și scrii, scrii, indiferent ce, ca să treacă timpul. Dacă aș avea o carte oarecare, scrisă într'o limbă cunoscută mie! Chiar o carte de matematică! N'am însă nimic cu mine, în afară de pașaport și toaia de curier diplomatic. Ei bine, — incredibile dictu! — din când în când mă surprind citindu-le. Afurisit lucru mai e și viciul lecturii! E ca și fumatul, ca și vinul, ca și morfina. Poate că și mai grozav. Fără fumat pot să stau (e adevărat însă că până acum m'a ajutat răul de mare și acum răceala!) — dar fără lectură, nu. Sufăr ca și cum mi-ar lipsi ceva absolut necesar pentru o funcțiune vitală. E o suferință intelectuală care se aseamănă cu cea fizică pe care o aveam în Rusia, în primele zile, din lipsa vinului la masă.

Sâmbătă 7 Noembrie.

Ora 7 dimineța. Astă noapte am avut furtună, o adevărată furtună. Bine că ne aflăm în port și ancorați. Bătea un vânt grozav. În somn auziam pașii căpitanului care se plimba pe punte, tot mai pripiți atunci când vântul îl împingea dela spate. Nici o nădejde să plecăm, nici azi nici mâine.

Ora 8 seara. Marea turbează tot mai mult. Când vom pleca, vom avea emoția unei furtuni. Aceste din urmă patru ceasuri pe mare vor fi teribile. Vorba unui măcelar: coada e cel mai anevoie de jupuit.

Duminică 18 Noembrie.

Ora 9 dimineța. Zău că e tristă priveliștea acestor insule! Printre fiordurile Norvegiei găseai cel puțin o notă sălbatecă și puternică în stâncile acelea, în piscurile acoperite cu zăpadă, în insulele răsărind, ca într'o vedenie, din marea cenușie ca oțelul. Și nota aceea sălbatecă te isbea, te înviora, te făcea să gândești. Dar aci? Mobilele astea de pământ, murdărite ici și colo

cu pete verzui și gălbui, sunt de o banalitate sfâșietoare și nu trezesc decât gânduri triste și dorul de a fugi departe.

Ora 10 dim. Miss O'Connor spune că vom pleca azi. Informația nu e din cele mai sigure : provine dela Stewartness. Vom vedea.

Ora 11 dim. Sosește un alt convoi cu mult mai mic decât al nostru. Să fie cel mult douăzeci de vase. Distrugătorul care le deschide drumul, alunecă pe lângă noi. Toate vasele au arborat niște semnale multicolore. A ieșit soarele, dar începe să bată vântul. Sunt cu mult mai bine. Aerul rece mi-a priit. Nu mai simt nici o durere în umărul stâng. Soarele — lucrul ăsta așa de rar — bate pe carnetul meu de drum. Un vas sueră intrând în port. «Madame» explică Nellei, că «le style reste le même en écrivant dans une langue étrangère. On peut faire des fautes, mais la façon de sentir et de s'exprimer, reste toujours la même» — lucru discutabil, dar în fine interesant. Stewartul și Stewartness pun de masă ; «telegraph»-ul cel mititel citește un roman cu un surâs ștregăresc pe buze ; Căpitanul și Mister Cattley se plimbă pe punte. Gura lui

«Madame», tocmai la urechea mea dreaptă, mă împiedecă să scriu; dar ea spune încă odată ceva adevărat: adică, că Mister Fawcett nu e inteligent, căci e «paresseux, il n'a pas d'idées, il repète les idées des autres».

Ora 2 d. m. E ciudat că limba engleză a păstrat cea mai veche denumire italiană a ziarului. «The New Papers» nu e, de fapt, decât traducerea lui «Fogli» sau «Foglietti Novelli», cum se spunea în Italia în veacul al XVIII-lea —sau cum spunea, mai apoi, Ion Românul, tâlmăcitorul de călindare al lui Brâncoveanu: «Foiletul Novel»!

Ora 4. d. m. Am intrat în port și am ancorat la câteva sute de metri de oraș, pe care acum îl zărim de-abinelea, cu meterezele lui și antica-i înfățișare. E cu mult mai mare decât Aalesund și casele sunt lipite una de alta, ca în toate orașele medievale. Am trecut — ca să intrăm în port — prin fața scheletului unui vas torpilat acum câteva zile, scufundat acum cu totul afară de catarg și de coșuri. Au fost victime. Mulți din cei naufragiați au fost scăpați de un alt vas, pe care recunoștința celor salvați l-a a-

coperit pe deantregul cu brâuri de frunze și cu flori.

Ora 9 seara. Se spune că plecăm mâine, de fapt însă, cele 4 ceasuri s'au făcut 2 zile. Nu mai pot. Orișice răbdare omenească s'ar istovi de atâtea zăboviri neașteptate și de neașteptat. Și primejdia n'a trecut încă! Dovadă, vasul pe jumătate scufundat ce-l văzurăm azi!

Luni 19 Noembrie.

Ora 8 dim. Să mori de ciudă! Plecăm azi, dar nu spre Montrose! Mergem în alt port și de acolo, cu voia lui D-zeu, în liniște, vom poposi, dacă n'om da de vreo altă belea, în alt port al Scoției. Călătorim așa cum se joacă copiii «de-a heretele și porumbeii», alergând dintr'un adăpost într'altul.

Noaptea asta n'am închis ochii aproape deloc. În salon s'au ținut de petrecere până spre miezul nopții. În miezul nopții, când Mister Fawcett și eu abia ne culcasem, Mister Row găsește de cuviință să-și rânduiască bulendrele în geaman-tan, să-și aprindă luleaua și să tragă din ea până

pela unu ; la unu s'a culcat, dar nu ca să doarmă, ci ca să citească din «Pearson's Pie» — și numai în fața protestelor noastre viguroase, la 2 și jumătate a stins lumina; dar n'a adormit, căci l-auzirăm toată noaptea foindu-se și pufnind.

Ora 9 dim. Avem ziare! Petrogradul — mi se spune — e în flăcări. În Franța e criză ministerială. Și acolo, socialiștii se agită. Mi-e teamă că colegul Rădulescu-Motru are dreptate când spune că războiul ăsta se va isprăvi numai prin revoluție.

Ora 10 și jumătate. Nimic din cele ce mi-au spus nu-i adevărat. La Petrograd nu se știe ce e; ăsta e curatul adevăr. Deocamdată victoria e, din nefericire, de partea acoliților lui Lenin. Kerenski a fost înfrânt. Cazacii fug. Nu mai înțeleg nimic: Războiul civil e în toi. Au fost lupte sângeroase. Sunt însă fapte care mă interesează numai până la un punct. Nenorocirea e că situația pe fronturile din Apus e foarte gravă. Se pare că planul german e de a izola Italia de Franța. Germanii au bombardat intens regiunea Calais. Și noi care trebuie să trecem pe acolo! Vorba aceea : din lac în puț!

Căpitanul mi-a adus de pe uscat două pachete cu țigări «Capstain». Seamănă cu «Macedonia» italiene, dar au un gust mai amar și mai aromatic. Nu le pot aprecia încă bine, fiind că sunt răcit și nu fumez de câteva zile. De plectat, nici vorbă. Suntem într'o epocă de mare activitate navală din partea Germanilor. D-zeu să-i bată pe dușmanii ăștia ai neamului omenesc, dar până acuma, vrând-nevrând, tot noi mâncarăm bătae!

De fiecare înfrângere, auzim acelaș refren: «Lecția României e desigur dureroasă, dar ne-a deschis ochii. Ne trebuie un front unic, o comandă unică, etc., etc., etc.». De când se tot vorbește de acest front unic! Și de ce nu s'a făcut, dacă *era posibil!* Acum ziarele engleze repetă acelaș refren, față de «lecția» italiană. Citesc în «Daily Mail» un articol intitulat: «Răsboiul civil în Rusia. O lecție democrațiilor occidentale». Când o să sfârșim cu școlăreala asta? Când o să ajungem și noi să dăm câte o «lecție» Germaniei?

Numele orașului în fața căruia stăm ancorati, e Lerwik și nu Lerik, cum crezusem până acum, luîndu-mă după pronunție. Il aflai acum

dintr'o ediție specială a lui «The Shetland News», în care se vorbește de o luptă navală la Kattegat, în apropiere de Heligoland. În rezumat, nimica toată. Un crucișetor german în flacări și câteva alte vase avariate. În Italia, armata III-a a respins cinci energice atacuri dușmane. Amănunte din bătălia dela Tarscoe-Selo, în care trupele lui Kerenski au fost cu desăvârșire înfrânte. Kerenski putea să conteze pe trei regimente de cazaci, pe școala militară a cadetilor, pe douăzeci de tunuri și mai multe automobile blindate. Impotriva lui, lupta garnizoana Petrogradului (o adunătură de haimanale) și câțiva soldați aparținând regimentelor gărzii.

Ora 8 seara. Se afirmă iarăș că pasul Calais e închis pentru călătorii civili. O lungă discuție la masă, între «Madame» și căpitan.

Nu-i vorbă, gândul unei noi călătorii pe mare, dela Liverpool la Brest sau la Bordeaux, nu i prea plăcut. Dar fie ce-o fi! Numai că, de-om mai sta multă vreme pe bordul lui «Mourino», o să ajungem să ne prostim cu toții, de-a binelea. Astă seară ne jucăm, la înfinit, mecanicește, prostește, «de-a v'ați-ascunsele» cu de-

getarul! Pe când scriu, stau adunate în juru-mi un cerc de fete, care mă privesc bănuitoare din toate părțile, ca să vadă dacă nu cumva degetarul se găsește la onorabila mea persoană. Acum pricep de ce ofițerii de marină ajung din desperare să se ruineze la joc. Grozav se plictisește omul pe casele astea de lemn ce plutesc pe mare!

Marți 10 Noembrie.

Ora 8 dimineața. Bate (și toată noaptea a bătut) un vânt foarte tare. Acum nu ne permite starea mării să luăm largul. Vom rămâne aci încă o săptămână.

Ora 4 d. m. Notez o stare de plictiseală și de indiferență nespusă. După ceai, lângă caloriferul din sala de mâncare. Am jucat o partidă de șah cu Mr. Wisemann. Am admirat un desen (cap de femeie) al «telegraph»-ului cel mititel. Mi-am stors creerul ca să-mi aduc aminte cine avea privirea aceea din desen. Mi-am amintit că e a d-rei Profir. Ce vremuri fericite! Universitatea, studiile mele, lucrările studenților, ceasurile

liniștite de studiu la Academie... Toate lucruri părăsite, poate pentru totdeauna. Ca să le uit, m'apuc să desenez un vapor, care trece fâlfâind steagul Sf. Gheorghe între catargurile dela proră și pupă. Vântul a mai stat. Oare vom pleca mâine ?

Ora 9 seara. Vântul a încetat detot. Temperatura aproape dulce. M'am plimbat mult pe punte. Căpitanul sta de vorbă cu secundul și cu ofițerul mecanic. Oare plecăm ?

Ora 10 seara. Foarte frumoasă seară. Un cer înstelat, de toată măreția. Câte un nor la orizont, ne prevestește însă că vremea asta frumoasă nu e deloc statornică. Încă o plimbare *dela proră la pupă* în pas de bersaglier. Fără să vreau, pasul sugerează notele unor marșuri patriotice. Mă sarprind șuerând «A Tripoli» și inima mi se strânge când mă gândesc la ținuturile invadate ale Veneției. Deodată, sunt prins de conul luminos al unui reflector. Instinctiv, fac un pas înapoi, că în «Promessi sposi» al lui Manzoni, Lucia, la deschiderea ușii lui Don Abbondio. Ce-o fi căutând acest reflector ? Primul meu gând se îndreptă instinctiv și irațional, la

submarine. Dar suntem în port, ce D-zeu ? Caută însă un distrugător ancorat la dreapta noastră. Lumina-i bate pe proră pe care stă scris : G. 62. După puțin, lumina se apropie, se deslușește o massă neagră, venind foarte repede spre noi. Se aud cuvinte scurte schimbate prin megafon. E un alt distrugător care trece pe lângă G. 62 scufundându-se apoi în noapte. Incep iar să mă plimb. Din prăpastia neagră a mașinelor, constelată cu mici becuri electrice, se ridică un cântec slab de marină. Prin păenjenișul frânghiilor, o stea foarte mare (poate o nebuloasă) sclipește aburită din când în când de fumul coșurilor.

Miercuri 21 Noembrie.

Vești tot mai rele despre durata călătoriei. De aci vom pleca spre un port al insulelor Orkneys — și de acolo, nu se știe dacă la Montrose sau la un alt port intermediar. Apoi vom avea dificultățile trecerei în Franța.

Pe când mă plimbam pe punte cu Miss Franklin și cu căpitanul, acesta îmi arată o lutră, care înota cu capul afară din apă, la o oare

care distanță de vasul nostru. Miss Franklin îmi spune că la Arhanghelsk, Dwina era plină cu lutre albe, foarte frumoase, care uneori săreau alergând una după alta prin apă, cum fac delphinii în mare.

Ora 11 și jumătate. Ieșim din port și mergem să ancorăm la intrarea insulelor. Vom pleca la ora 2. E o zi foarte frumoasă, caldă, *ensoleillée*. Ducă-se pe pustii gândurile triste! Ce să te mai frământă cu lucruri care nu atârnă de voința ta? *Carpe diem!*

Ora 2 d. m. «Madame» îmi spune că în Marea Albă vasul nostru s'a găsit la un moment dat fără escortă. Ce se întâmplase cu aceasta, nu știm nici acum—și nu au nici o veste, aci la Lerwik, despre alte două vase plecate odată cu noi din Arhanghelsk. Căpitanul a petrecut atunci o noapte grozavă pe puntea de comandă. Când băgă de seamă că plutim fără escortă, dădu ordin să se stingă luminile și să gonim cu toată iuțeala. În larg, dădurăm, din întâmplare, peste un alt convoi, care ne-a escortat până în fiorduri. Toate astea s'ar fi petrecut în

noaptea de 6—7 Noembrie, când toți sufeream pe răul de mare.

Ora 2 d. m. De-acum înainte voi fi nevoit să scriu mai puțin, fiindcă mi se isprăvește carnetul. Cum să-mi trec însă vremea ?

Ora 3 jumătate. *PLECAM.*

Ora 5 d. m. Marea, înstârșit albastră, care amintește pe a altor țări mai de Doamne-ajută. Nori trandafirii la orizont. Secera palidă a lunei în creștere și fâșia ei luminoasă pe unde. Luceafărul de seară abia deslușindu-se în zare. Mi-amintesc de apusurile din Caucaz, de scumpe deprinderi de altă dată, de glasuri familiare în timp ce se pune de masă.

Joi 22 Noembrie.

Ora 8 dimineața. Suntem printre insule. Shetland, spune Mr. Wisemann, după părerea căruia cele de mai înainte fuseseră Orkneys. În curând vom atinge portul Kirkewall, unde ne vom opri în așteptarea ordinelor Amiralității Engleze. Nădăjduim să plecăm de-acolo chiar

azi. De acum înainte vom ține țărmul scoțian până la Montrose.

Ora 10. Cred că Mr. Wisemann se înșală, și că insulele pe care le-am părăsit eri sunt Shetland. Am în fața mea un număr din «The Shetland News», datat: Lerwick, Monday, November 19, 1917. În afară de asta, un anunț în pag. 4-a a unei cărțuții de I. I. Haldane Burgess, în dialect shetlandez, te îndeamnă să te adresezi d-lui I. I. Haldane Burgess, Lerwick, Shetland. E clar? Ce ți-e cu năravul cercetărilor critice! Astea-s cercetările mele acum! Unde sunteți voi Jaufre Rudel, Maragall, Barberino, și tu chestie așa de încălțită cu autorul necunoscut al acelei «Adornamento delle Donne?» Iată însă că deprinderea critică tot slujește la ceva în viața practică: te ajută să găsești adevărul, despre care se spune că sălișluește în fundul unui puț!

Ora 11.

MR. WISEMANN VINE SA NE DEA MANGAETOAREA ȘTIRE CA VOM RAMANE AICI DOUA SAPTAMANI, FIIND PRIMEJDIE PE MARE, DIN PRICINA FURTUNII CARE A SMULS MINE.

Ora 12. Nu-i nimic adevărat. *PLECAM*. A fost o păcăleală de-a lui Mr. Wisemann. Liniștea engleză își bate joc de nervozitatea mea latină și de «Madame». Face, pentru toate dățile în care noi ceștilalți ne-am bătut joc, ne batem joc și ne vom bate joc de Englezi! Mi-aduc aminte de hohotele de răs dela Tismana la povestea mea cu Englezul care mânca pătlăgele roșii crude admirând priveliștea napolitană de pe un ziduleț dela Villa Santarella.

Ora 2. p. m. *Rodin a murit*. Cetesc vestea în *Daily Mail* dela 19. Încă un uriaș care dispare în timpul acestui războiu de nimicire și reîntemeiere a civilizației omenești. Vesti depe frontul italian de cea mai mare însemnătate. Flotele italiană și engleză apără Veneția dinspre mare. Apăsarea dușmană de Asiago e tot puternică.

Ora 4 p. m. Mr. Cattley ne atrage atenția asupra a șase mari vase care se arată la orizont, ocupate să pescuiască minele smulse de furtuna de ieri noapte, când eram în portul Lerwick.

Ora 8 p. m. Am ajuns (pare cu neputință) prieten cu «Ogresse». Mă întăresc în părerea

că sunt una din acele individualități care la început deșteaptă antipatie (și anume cucoanelor), dar care, mai bine cunoscute, interesează simpatice. De ce? Mi-amintesc de întâia întâlnire dintre Jean-Christophe și Françoise (*Les Amies*).

Ora 9 p. m. În *Daily Mail* dela 20 Noembrie (de-acum două zile) citesc că trupele italiene se luptă cu un curaj supraomenesc și cu o vitejie legendară. Pornesc la asalt strigând: *Afară cu-streinul! Afară din Italia!* Cu toate acestea Venetia e mereu în mare primejdie și dinspre Asiago dușmanul înaintează încet. Dacă isbutesc să-l oprească, bătălia dela Piave va fi Marna Italiei și cinstea ei militară va fi scăpată. Veștile de azi, sosite cu telegrafia fără fir, sunt bune. Să nădăjduim! Deocamdată totul este în oprirea înaintării austro-germane. După aceea, și Italienii, încet, cu metodă, cum au făcut-o Francezii, îi vor svârli afară din Italia. Să dea Dumnezeu să se ajungă ca să fie pironiți locului! În ce mă privește, trag nădejde mult. În apărare (și când e vorba să fie izgonit dușmanul de pe pământul țării) soldatul italian, ca și cel francez, e fără pereche. Nu același lucru se

petrece la atac. De alminteri nici ofensiva franceză în Alsacia n'a izbutit. La popoarele democratice, cum sunt cele latine, ofensiva pare tot una cu cucerirea—și cucerirea e o idee care în mulțimile noastre nu va prinde nici odată rădăcini trainice. Dar când trebuie să fie alungat străinul din casă, toți sunt în rând, până și socialiștii. Degeaba ne-am amăgi singuri: popoarele moderne *civilizate* nu vor războiul; îl îndură numai, ca pe o dureroasă necesitate. Aceasta e slăbiciunea lor de azi față de norocoasele brutalități nemțești, dar va fi tăria lor de mâine când va fi vorba să se dărâme un edificiu social învechit, care se surpă din toate încheeturile și sub ale cărui ruine vor rămâne îngropați Germanii, singurii cari-l cred locuibil și vrednic de apărat.

Vineri 23 Noembrie.

Ora 8 dim. Zori roșii de foc peste marea verde cu clocot de spume, alburii sub cerul cenușiu al Scoției.

Ora 9 dim. La Montrose nu vom ajunge azi, ci mâine dimineață la 8.

Ora 9 jum. dim. Suntem într'un câmp de mine germane puse acum câteva zile de un submarin. Înaintăm, din această pricină, cu o iuțeală foarte scăzută. Azi noapte a trebuit să stăm locului în două rânduri. *Troll*-ul care ne slujește de călăuz, se lipește de un vapor care plutește lângă al nostru, face semnale, apoi își reia postul lui din fruntea convoiului. Vasul își schimbă apoi drumul și ne urmează.

Ora 10 dim. Plutim mereu în lungul țărmului scoțian. Zărim un oraș. Care să fie?

Ora 11 dim. Intrăm și ancorăm în portul acestui oraș necunoscut. Cât o să rămânem aci?

Ora 12. Pentru întâia oară ni se împărtășește întreg jurnalul de bord, adică veștile pe care le transmite telegrafia fără fir. Sunt foi scrise cu creionul și intitulate: *News Message The Marconis International Marine Communications*. Înaintări pe frontul englez dela Cambrai. Și francezii înaintează. Câteva sute de prizonieri germani. Puțin lucru. Pe frontul italian împotrivire, dar dușmanul nu contenește să isbească. Însemnat e că se rezistă. Cu fiecare zi de împo-

trivire primejdia pentru Venetia se împuținează. Italienii se luptă cu un eroism desnădăjduit ce stârnește admirația ziarelor engleze, care nu se prea entusiasmează ușor. În Rusia lucrurile continuă să meargă prost. Biruința e a extremiștilor. Oricum, situația e întunecoasă, războiul civil e în clocot, veștile sunt puține, puțin sigure și puțin limpezi.

Ora 12 și jum. M'am dus să-i fac o vizită *telegraph*-ului. Acum pricep fraza lui Barzini: *luător aminte să asculte tainicele bâzâituri*. E vorba de aparatul receptor. Țipătul care pornește puternic, dureros, plin, dela aparatul transmițător, ajunge slab ca un bâzâit la cel receptor și e nevoie ca *telegraph*-ul să aibe câte un microfon la fiecare ureche ca să poată să-l prindă și să-l tâlmăcească în cuvinte.

Atunci, când auzeam ținătul acela puternic, dureros,—transmiteam noi!

Ora 1 d. m. După părerea lui «Madame», telegraful fără fir e invenția unui Francez. Marconi n'a făcut decât să-l «lanseze». O discuție inutilă, curmată de mine prin tăcere. Surâsuri ironice din toate părțile la adresa «Madame»-ei.

Surâsuri ironice, dar nimic mai mult. În orice altă țară, dacă cineva ar afirma în vreo societate de oameni, că de pildă serul antirabic a fost descoperit de un Englez, sau că mașina cu vapori a fost descoperită de un Italian, toată lumea protesta. În Anglia însă, nu. Este aci o politică a non-intervenției. Dacă ar fi vorba de un Englez, mai treacă! Dar pentru o discuție între Italiani și Francezi!?... Treaba lor! Ce se face însă cu Adevărul? Și cu Știința? Minunate lucruri, când coincid numai cu interesele englezești!...

Ora 2 d. m. Mr. Wisemann însă, a «intervenit». În timpul mesei, i-a adus «Madam»-ei o carte: «Voyez, Madame, tenez!» Și atât. Am crezut că e vreo Enciclopedie, vreun Dicționar Biografic, sau ceva cam așa. Aș! Era o carte foarte specială și tocmai despre telegrafia fără fir. Ce era să mai zică acum? Cu Englezii e primejdios să vorbești în ce nu te pricepi! Și nici nu stau de vorbă. Vin imediat cu probe. Iar dacă nu le au, mai bine tac.

Ora 6 jumătate. Mă întorc dintr'o plimbare dela pupă la proră. Intuneric peste tot: în oraș și în port. Trebuie că e primejdie din partea

aeroplanelor. În portul Lerwick toate luminile erau aprinse. Aci totul e stins. Ce va fi mai la sud? De departe avem o părere greșită despre națiunile în război. Se trăește aci ca în Bucureștii de dinaintea catastrofei române. Eficacitatea campaniei submarine nu o poate înțelege decât cel care a călătorit ca noi, alergând dela un port la altul, pitindu-se pe după insule, stând zile întregi într'un port, la patru ceasuri doar departe de ținta călătoriei!—Plouă. Vântul a încetat. Temperatura dulce. Sunt foarte trist. Mi-amintesc de căsuța mea albă din București, de serile petrecute în salonașul dela intrare jucându-mă cu pisicuța albă, de fluieratul sinistru al gardiștilor și de clopotul Mitropoliei care anunța sosirea Zepelinurilor, de fișele ce le scriam în sufragerie, de cărțile mele, de studiile mele... de viața mea.

Sâmbătă 24 Noembrie.

Ora 9 jumătate. Plecăm. Am stat aci aproape 24 ceasuri. Vom sosi, după vești mai proaspete, la 2 după masă. De-aș putea să dorm noaptea asta într'un pat mai omenesc!

Ora 1. Vom sosi la Montrose pela 4 și poate chiar și mai târziu. Astăseară însă nu vom putea debarca. Portul are apă mică și ca să intrăm, trebuie să așteptăm fluxul. Acum trecem în largul portului Aberdeen, unul din cele mai mari orașe comerciale ale Scoției.

Ora 7 jumătate. Vom sosi la 10 jumătate seara. Trenul pentru Edimburg pleacă mâine la 3 după prânz. Nici o nădejde de odihnă în noaptea asta.

Ora 10 jumătate. Sunt 10 jumătate și încă n'am sosit. Mergem așa de încet!

Ora 11. Sirena șueră. *INTRAM IN PORTUL MONTROSE*. Ca o «datorie profesională» a unui scriitor de note de drum, mă urc pe punte să privesc. La dreapta, un țârm ca al unei insule, cu două faruri, la cele două capete: unul stins, altul, roșu, aprins. La dreapta, niște căsuțe sărăcăcioase. În port, până acum nu vedem decât «lanzetelle», cum li se zice la Neapole. Aud pe căpitan strigând prin megafon, nu știu ce. E un frig umed care te pătrunde la oase. Cobor în cabină. Mâine, pe lumină, vom vedea. Suntem la loc sigur. Căpitanul poate să fie mulțumit.

«Noaptea asta dormim fără grije», mi-a spus mai adineaori.

Când ancorăm, ne ciocnim puternic de ceva — poate de un alt vapor. Sgüduitura a fost grozavă. Ar fi frumos ca tocmai când sosim la ținta călătoriei noastre, să pățim ceva.

Ora 11 jumătate. Am ieșit să văd. Acel ceva de care ne-am lovit e tocmai cheiul. Măine vom debarca comod.

Calmul Englezilor ăstora e fenomenal. Au sosit în port, după o călătorie așa de frământată și de primejdioasă, sunt la câteva ceasuri de casa lor, venind din Rusia și unii chiar din Persia — și nici o mișcare nu le dă de gol cea mai mică nervozitate, cea mai mică nerăbdare ca să debarce. Vorbesc doar ceva mai mult: atâta tot. De altfel, cea mai mare parte din ei s'au dus să se culce. Miss Franklin și M-r Wisemann sunt în cabina Căpitanului, ca de obicei. «Cetitorul» a ieșit puțin afară să privească, pe urmă s'a cufundat iarăș în citanie. Ceva nemaipomenit! Mă gândesc la cecece aș simți eu, dacă în loc de Montrose aș fi în portul Neapole sau chiar în Genua. M'aș mai ține eu

de citit? Și totuș, nu poți să le zici nimic. Oamenii ăștia au o inimă, ca orice om — și desigur că or fi simțind ei ceva când pun piciorul pe pământul țării lor. Numai că nu cred că e corect să se arate. Cât privește nerăbdarea, ar fi irațională, fiindcă se știe că nu debarcăm azi. Așa o fi, dar sunt lucruri care în capul unui Român nu intră și nu vor intra niciodată. Ce veselie, ce cântece, ce nerăbdare, dacă după o călătorie ca asta, niște Români ar fi ajuns în portul Constanței! «Sireaca» Românie!

.

25 Noembrie 1917.

Ora 12. *IN TREN*. Peisagiu în ceață. Treccem, unul după altul, niște poduri foarte lungi peste coturi de mare. «Cottages» mărunte, împodobite cu grădinițe pline de crisanteme înflore. Pela gări, Highlanderi cu pulpele goale (foarte curate!) și cu caracteristica lor fustanelă scoțiană cadrilată.

.

26 Noembrie 1917.

Ora 12 noaptea. *LONDRA*. Am sosit adineaori și mă văd în sfârșit așezat la o masă de

lucru înzestrată și cu telefon, într'o frumoasă, ba chiar înxoașă odăe de hotel. Am friguri. Sunt tare ostenit. N'am totuși nici o poftă să mă culc. Patul e ici, în fața mea, alb, moale, primitor, gata să-mi ofere odihna ce-i voi cere și de care am așa mare nevoie. Deocamdată însă prefer să mai stau câteva clipe de vorbă cu mine însumi și să notez aci — pe acest carnet în care simt că de aci nainte nu voi mai însemna nimic — impresia, aș zice tragică, ce am avut-o sosind la Londra, pe care am găsit-o ca și cufundată într'un *întuneric absolut, adânc*, grozav de tăcut și de solemn. La gară nici un *taxi*. Sînt în grevă. Am sosit la St. Pancras Hôtel pe jos și urmând pe dibuite hamalul ce-mi purta geamantanul. Mi s'a spus adineaori că greva va ține câteva zile. Ce are aface? De acum mă consider ca și sosit. Nimic nu mă mai poate speria. În cazul cel mai prost, am să umblu pe jos! Ce bine mă simt la căldura aceasta, în liniștea adîncă a acestei nopți de toamnă! Becurile electrice scaldă în valuri de lumină mobila aurită, face să se desprindă culorile aprinse ale covoarelor, sclipește reflectată de alămurile, faianțele și cristalurile odăei aces-

teia cu adevărat frumoasă. Și o bucurie senină îmi năpădește în suflet.

Incheiu carnetul, cu un fel de izbăvire pentru mine însumi. Gândul, mai liber ca niciodată, mă depășește cu fiecă clipă: e ca un fel de «avant-gout» al locurilor și flințelor scumpe pe care simt în sfârșit că am să le revăd.

ICOANE DIN PETROGRAD

PRIMAVARA

Mi-aduc aminte de o dimineată luminoasă de Martie, când mă întorceam să iau tramvaiul spre Mihailowska, după ce făcusem o vizită prietenilor mei dela Star-Riga. Era ghiață multă pe jos, dar în aer, mai multă lumină de primăvară de cât astăzi când știu. Treceam pe sub acel portic cu armături de lemn, al palatului Băncei Ruse, care se clădește în Morskaia, nu departe de sediul ei actual. Înaintea mea, mergea fredonând o femeie. Era blondă, cam mărunțică, rotunjioară, cu mâinile înfundate în buzunarele unei blăni frumoase de astrakan.

Avea o tocă cu hermelină, așezată cam într'o parte, care îi dădea un aer delicios de ștrengăriță. La brâu, un buchețel de micșunele artifi-

ciale, dar care păreau naturale. Imi spuse nu știu ce pe rusește. Intrară în vorbă.

Imi răspundea rusește și nu ajungeam să înțeleg de cât un cuvânt, ici și colo. Dar băgam de seamă că înțelegea foarte bine franțuzeasca mea.

— «Mais, vous comprenez le français!»

— «Nieto! Nieto! Ia nie ponimau frantzuskago iazika!»

Și râdea, ștregărița, și fredona mereu și din când îmi șoptea ceva pe care nu înțelegeam. Și așa înaintam prin Niewsky, pe când porumbeii se plimbau liniștiți și sburau gungurind printre săniile care se încrucișau, iar gravii «isvos-cik», cu bărbi respectabile și cu ochii albaștri de copil, ne surâdeau îngăduitori. Înaintam prin Niewsky cu pași grăbiți, firește, ca și cum ne-am fi cunoscut de ani de zile, ca și cum ne-am înțelege de minune, ca doi colegi de birou într'o zi de sărbătoare, cari fac împreună o plimbare, spre a se bucura de soare și lumină... Dar la un moment dat, și tocmai în fața unei bisericuțe de lemn, toată numai în cupole, aurituri și sfinți bizantini, în ciripitul ei rusesc începură să revină prea des două cu-

vinte, două simple cuvinte, dintre acelea pe care și eu le cunoșteam: «komnata» și «gostinnitza» — și tot farmecul se risipi...

Ea însă nu băgă de seamă și repeta în franțuzește: «Mais vous avez, certainement, une chambre à l'hôtel!» Va să zică, «frantzuskago iazika» nu-i era așa de necunoscută!

— «Nieto!» răspunsei la rândul meu, ca să-i arăt că cel puțin o vorbă rusească, singura poate care ar indispune-o, o știam și eu. Și sării în tramvaiul No. 7 care trecea în acea clipă și care mă duse până la Podul Cailor.

Aci mă coborâi, mă întorsei pe jos la Mihailowska, mă înghesuii în tramvaiul No. 12, deschisei «Corriere della Sera» de o lună înainte, ca și cum ar fi conținut veștile cele mai proaspete și mă adâncii în citanie. Dar mă gândeam în mine însumi: «Ce va fi gândit ea și de ce am fost așa de prost?»

Dar nu fusesem prost de loc. Imi plăcuse, fiindcă mi se păruse o personificare a Primăverii. Și Primăvara nu merge la hoteluri...

SALONAȘUL VERDE

Abia intrasem în salonaș și nū mai auzii nimic din ceace-mi spunea domnișoara.

Privirea se opri mângâetoare pe mobilele luxoase cu forme vechi, pe stofele prețioase cu desene vechi, pe portretele în atitudini rezervate și de o înfățișare străveche.

Din vechi, simple și delicioase înrămări de aur palid, copiii surâdeau, fetele visau, bătrânele priveau îngăduitoare și duse pe gânduri. Și vechile lucruri vorbeau. Canapeaua, cu spătarul ei tare de mahon masiv, în care două cornuri de abundență, *fin sculptate*, se încrucișau strălucitoare încă de patina lor veche ce mai supravetăia mulțumită doar lemnului bun și lucrului temeinic, iar nu vreunui savant lac german,—spunea: «Acela care mă ciopli, năzuia și el după câștig și mă vându chiar foarte scump, dar mai ținea și ca din mâinile lui să iasă lucruri trainice și frumoase. Ia uite-te la aceste fructe și flori ale mele! Cât sunt de tari! Nici o petală nu s'a deslipit, nici o pară n'a crăpat! Și uite-te la aceste cornuri de abundență, cu câtă grije au fost lustruite în fie ce colț, în fie ce cută, în fie ce unghiu cel mai ascuns! Și cât

de fin este brocartul verde cu care sunt îmbrăcată !

«Știința văpselelor germane, cu care se mândrește atâta prietenul tău, profesorul de chimie, nu se pomenea pe atunci. În schimb, verdele meu nu s'a decolorat, cum se decolorează cel al stofelor voastre efemere. S'a făcut mai gingaș, a luat reflexe de aur, s'a acoperit cu patina cea dulce pe care timpul o dă tuturor lucrurilor frumoase și trainice, dar nu s'a decolorat ! Și eu încă trăesc ! Pe vremea noastră năzuiam să trăim ! Nu ca voi, care schimbați un salon pe fie care lună, o haină pe fie care săptămână, o iubită pe fie ce zi ! Noi trăim chiar după veacuri ; voi veți muri chiar mâine. Și lucrurile voastre, îmbrăcămintea voastră, portretele (ce zic portrete ! vream să zic fotografii!) iubitelor voastre, nu vor fi în stare să inspire în viitor pe nici un poet al lucrurilor trecute ! Toate se vor face praf, toate vor trece !

«Nu mai știți de cât să vă gândiți la voi—și urmașii se vor răsbuna spunându-vă în obraz că nu au nici răgaz nici poftă să se intereseze de mediocritatea voastră comercială și egoistă. Și nici nu gândiți cât erau de fini, de nobili,

de eleganți (chiar în sufletul lor,—o, domnilor nitzschēeni și doamnelor femeniste!) cavalerii și domnițele pe care i-am auzit vorbind!

«Voi nu mai știți «conversa». Ați lăsat-o să moară de lăncezeală una din artele cele mai frumoase; cea mai frumoasă, poate. Artă cuvântului! Până și d'Annunzio al d-voastră aparține trecutului, pe care îl și maimuțărește. Și tocmai de aceia mai are oare care trecere în Artă Cuvântului. În stilul oratoric, aș zice, fiindcă în ce privește «conversația», mă îndoiesc...»

Canapeaua urmă să vorbească, dar eu nu-i mai dădui ascultare. Bătrânii, foarte simpatici când vorbesc de vremea lor, ajung de nesuferit când încep să vorbească de literatură. Și de aceea, îmi plecai urechea altor glasuri, chiar și glasului domnișoarei, care îmi vorbea de Mau-pasant, Lysias, Omer, Marmontel, Pascoli, așa, pêle-mêle, că ți-era mai mare dragul; dar mai ales îmi plecai urechea la un portret de bătrână, cu ochi dulci, care spunea:

«Am știut să iubesc, fără să ucid iubirea, de aceea, chiar și acum pot să-mi aduc aminte cu plăcere de acele clipe de extaz ceresc!»

Apoi la portretul unui tânăr ofițer care spunea:

«Pe vremea noastră, războiul era încă o îndeletnicire de nobili și de cavaleri. Să vă fie rușine! I-ați răpit orice frumusețe!»

Apoi unor mici înrămări de aur foarte palid, patrurate, simple, elegante, care spuneau :

«De câte ori am văzut buze tremurătoare de iubire, atingând fruntea finelor miniaturi pe care le cuprindem! Voi nu mai știți săruta un portret! Voi nu mai știți săruta o mână, o frunte, un căpșor blond sau brun. Vă trebuiesc buzele, buzele cărnose și voluptoase, buzele roșii ca o rană otrăvită — și nu totdeauna vă mulțumiți cu buzele!»

Ascultam acele glasuri și răspundeam distrat întrebărilor tovarășei mele. Mă gândeam că vechea canapea avea dreptate : că nu mai știm nici să conversăm, nici să fim politicoși, nici să stăm de vorbă cu doamnele din lumea bună.

Se poate oare ceva mai nepolitic decât să te arăți distrat, pe când o femeie îți vorbește (și-ți vorbește de lucruri dragălașe, afectuoase, arătându-ți că se interesează de tine și de durerile tale adevărate sau închipuite) — iar în schimb, să-ți pleci urechea la glasul iucrurilor

de de mult, marture a altor vremi, și să te gândești, cum făceam eu, pe când domnișoara îmi propunea să mergem împreună la nu mai știu ce muzeu, că covoarele persane nu distonau în acest mediu de secol al XVIII-lea și că chiar ramura de liliac alb în vasul foarte fin de Sevres, nu distona cu restul, fiindcă era mărturia sutletului și a gustului rafinat al vreunei urmașe a acelor bătrâne Doamne aristocrate, o drăgălașe figurină pe care o zărisem cu puțin înainte pe când eram în anti cameră și al cărei glas argintiu îl auzisem apoi răsunând în salonașul alăturat. O delicioasă figurină pe care aș fi vrut să o cunosc. Dar poftim de spune asemenea lucruri, când ți se vorbește de Homer și de tablouri din «Ermitage».

— «Dumneata se pare că nu m'ascuți. Nu te interesează Rembrandt?»

— «Din potrivă, foarte mult, Domnișoară, și iartă-mă. Vina este însă și a acestui salonaș din secolul al XVIII-lea în care ne găsim și care pare că se interesează prea puțin de Rembrandt. Nu vi se pare, iertați-mi îndrăsneala, că Doamna aceea care surâde din cadră cu atâta

cochetărie nevinovată, va fi avut altceva în minte decât pe Rembrandt?»

— «Nu știu. Nu mă pricep în asemenea lucruri. Secolul al XVIII-lea a fost un secol trivol, efeminat, superficial. Înțeleg că te interesează, și dumneata...»

— «...Sunt și eu, mărturisesc, cam efeminat. Nu mă laud, dar nici nu-mi fac vreo vină. Femeile frumoase îmi plac chiar când surâd dintr'o cadră. Imi place mult să fiu sluga lor prea plecată...»

— «Cavalerul de altă dată, scumpul meu domn, știa să fie politicos și dumneata ai un fel foarte ciudat de a te purta cu doamnele!»

— «Se prea poate, domnișoară, dar nu-s prea puține doamnele cărora acest fel ciudat nu le displace deloc !

— «Chestie de gust ! Ziceam așa dar,...» și dansul fantastic al lui Homer, Rembrandt, Titu Liviu, urmă ca niște paralele ce merg la infinit.

TREC GHEȚURILE...

Ninge. Trec ghețurile lacurilor Ladoga și Onega. După o nouă încercare de imprimăvărare, iată-ne acum din nou întorși în toiul iernei.

Ninge. În salonaș, o fată cântă la pian «Iunie» al lui Tschaikowsky. Sînt în această sonată două note chinuitoare, de o tristeță caldă, cu totul napolitană, și mă gândesc la vremea când învățam geografia și desenăm lacurile Ladoga și Onega, cu râul care se revarsă din ele: Neva. Neva de care trebuie să-ți aduci aminte fiindcă e un râu important, care trece prin Petersburg și Petersburgul e capitala Rusiei, ba chiar, ca să fim exacti, fiindcă profesorul ține să spui lucrurile toate deodată, capitala Imperiului Rusesc.

Va trebui chiar să adaog, dacă ar fi să mă scoată mâine la lecție, că vechea capitală e Moscova, fiindcă altfel, domnul profesor mă va întreba el și voi avea notă mai mică. Cât de grele mai sunt de desenat lacurile astea ale Finlandei! Ce are aface? Unul mai mult sau unul mai puțin, nu se dărâmă cerul — și d-l profesor n'o să bage de seamă.

Dar ce țară ciudată!... S'a oprit o flașnetă sub fereastră. Ce ar fi să ies și eu puțin în balcon, să mai iau puțin aer? Dar între mine și balcon s'a pus o stavilă mai mare de cât toate lacurile Finlandei! Datoria, bat-o s'o bată! Aud pe su-

rorile mele care au cumpărat dela flașnetar can-toneta cea nouă și acum o încearcă cu toate, în cor, în odaia de alături. Aud glasul priete-nilor cari mă chiamă să mă joc pe terasa de alături. Noroc că mireazma florilor de portocali mai mângâe puțin chinul jertfei mele școlărești!

...Ba de loc! Ninge. Trec ghețurile lacurilor Ladoga și Onega frângându-se de picioarele po-durilor, cu acelaș sgomot cu care valurile se sfarmă de stâncile Sorrentului; Impărăția ru-sească nu mai există; sunt în Petrograd, capi-tala Republicei rusești; am fost martor al Re-voluției; nu mai sunt un copil de școală; peste câteva zile voi pleca în Finlanda, în țara aceea ciudată ale cărei prea multe lacuri mă necăjeau atâta când trebuia să le desenez; și sub feres-trele mele nu s'a oprit nici o flașnetă. Din sa-lonaș vin, e drept, niște note care-mi amintesc de Neapole, dar sunt numai două, și acestea pierdute într'o delicioasă dar foarte rusească so-nată a lui Tschaikowsky.

Și afară ninge, fiindcă primăvara a fost înă-bușită de ghețurile lacurilor Ladoga și Onega, care trec pe Neva frângându-se de picioarele po-durilor, cu acelaș sgomot cu care valurile se

starămă de stâncile Sorrentului. Ninge și sonata lui Tschaikowsky se chiamă, ca o ironie: «Iunie».

PE MALUL NEVEI

Ora 11. Stau în sfârșit la soare pe o bancă de pe *Nabershmaia maloi Nievki*. În fața mea, un șlep părăsit și destrămat. Fluviul curge repede, albastru, nepăsător la cadavrul de lemn ale cărui coaste țepene par, dimpotrivă, că sunt vesele și chiamă la viață lucrurile dimprejur. Pe pod trece tramvaiul și șogonotul lui mi-amințește în chip vag pe acela al trenului care într-o noapte de năpastă mă purta departe de scumpul meu oraș părăsit. Cupolele aurite ale unei bisericuțe închinată din milostenia trecutului, strălucesc pe țărmul celălalt. Un pescăruș și o cioară se stădesc (delicioasă schiță în alb și negru pentru un pictor modernist; leit-motiv prețios pentru un Strauss futurist) pe luciul apei. O figurină elegantă, săltând pe gleznele-i elastice, trece dinaintea mea jucând în aer o biciușcă. Un dulău danez, împestritat ca un leopard, gonește dinainte-i.

Două tetețe s'apleacă după flori pe malul ier-

bos al fluviului. Ofițerul de marină de lângă mine, mă privește pe furiș cum iau note, cu multă curiozitate. După puțin, mă întreabă pe franțuzește : «Cum faci de iei note?... Nu ți se pare un ținut al sudului aci, cu soarele și cerul ăsta?» Și după ce află cine sunt, de unde viu și la ce mă gândesc, îmi răspunde grav : «Nu trebuie să-ți aduci aminte. Nici odată nu e bine ca omul să-și aducă aminte...» Tac. Imi fac loc mai bine pe bancă. Mă las sărutat de soare. Fluviul curge mereu, limpede și albastru. Cupolele de aur strălucesc. Șlepul destrămat pare bucuros că a murit, fiindcă mai vede lucrurile trăind în juru-i, mai simte curgând deasupra coastelor sale țepene, — Viața!

ACELAȘ — SUB ALTA LUMINA.

Amiază. Duminecă. Tot lângă Neva. O vizită de rămas bun. Fluviul curge tot așa de liniștit, de limpede, foarte albastru. Șlepul destrămat aproape a dispărut sub apă. O fetiță foarte blondă, numai în alb, cu o umbreluță de-un roșu aprins în mână, zburătăcește ici și colo ca un fluture. Aud în spatele meu fâșâitul unei biciclete. Un vaporeș trece șuerând sub pod. Delicioase chi-

puri de fete trec la brațul unor tineri banali, trec cheiul cu pași mici, svelți și săltânzi. Un ofițer rănit se târăște cu greu pe cârjele sale, întovărășit de o soră de caritate. Un bărbat grav, cu o barbă lungă, albă, revărsată și cu ochelari de aur, profesori, se oprește o clipă ca să privească în apă urma lăsată de vaporeș. Fetița cu umbrela roșie s'a așezat lângă mine și mi dă ghies în pălărie, cu umbreluța, ca doar-doar m'o sili s'o bag în seamă. Mamă-sa îi închide umbreluța. E frumoasă mămițica și nu mai puțin blondă ca fiică-sa. Acum fetița, care e evident că și-a pus în minte să mă «cucerească», scrie slove misterioase în nisip, pe dinaintea picioarelor mele. Mamă-sa o trage spre ea cu un gest nervos. Aș voi să-i zic fetiței lucruri gingașe, dar sunt mut în limba lui Lermontov și Tolstoi. Au plecat. În locul lor, vin lângă mine două fete îmbrăcate în albastru, discutând un jurnal de mode pe care-l țin deschis pe genunchi. Discută — vorbă să fie, fiindcă doar una vorbește; cealaltă strănută și-și tot leagănă un picior. Pleacă și ele. Sunt singur pe bancă. Soarele mă încălzește. Fluviul curge mereu, liniștit, limpede, albastru.

CELE DINTAI FLORI

Am văzut cele dintâi flori : ciuboțica cucului și anemonele, desbobocite dintr'odată în grădina unei vile luxoase din insulele Nevei. Am auzit pentru întâiaș dată cântecul privighetoarei. Eram pe podețul care leagă insula noastră (Krestovski) cu Kamini și m'am oprit (sub cuvânt ca să mă sprijin de marginea podului și să iau note) să-i ascult vechiul și tot deodată veșnic noul cântec. Doi soldați, cu niște mari panglici roșii la butoniera bluzei verde-fistic, mă privesc și rād sgomotos într'un chip provocător. O studentă care-i întovărășește, cu o altă mare panglică roșie, prinsă, foarte bătător la ochi, tocmai unde celelalte femei au sânul, surâde și dânsa, ironic. Privighetoarea a fugit de sgomotul greoi al cismelor cazone pe scândurile podului. Mă tem că soldații ăștia revoluționari n'or să înțeleagă niciodată cântecul priveghetoarei ! Mă tem că pentru studentele astea rusoaice, primăvara n'o să aibe niciodată flori ! Ca să simți în tine primăvara, îți trebuie măcar puțină tinerețe și sănătate. Și arta e aristocratică. «Tavărășii» simt lucrul ăsta și se răsbună atârând o sdreanță roșie de mâna statuei lui Suwaroff

cel în chip de Marte și încercând să dea jos de pe sôclu-i statuia Marei Ecaterine. Noroc că Ecaterina (tot frumoasă) și-a găsit un protector în... Maxim Gorki !

MARSEILLEZA — IN RUSIA.

Ce plină de viață și de regrete e ziua aceasta din urmă pe insula Krestovski ! Stăm toți în cerc pe brazda care însfârșit e verde. La spatele nostru, stejarul în fața căruia ne-am fotografiat iarna trecută. Pe cer, un sbârâit de aeroplan. În fața noastră, clubul canotierilor depe Neva, cu steagul lui albastru și alb și cu o săgeată mare de aur. De pe celălalt mal, s'aude când și când un cor de glasuri bărbățești și femeiești, cântând Marseilleza pe o tonalitate însă cu totul religioasă, rusească și slavă. Printre copaci, nu se vede decât lucind mai multe biciclete și niște placarde roșii cu inscripții albe. E o întrunire duminicală a clubului socialist din Krestovski. Câteva doamne pleacă să privească. Eu rămân să mă prăjesc la soare. Dar Marseilleza, cântată și așa, mă desmeticește în cele din urmă. Mă ridic și plec și eu. Trebuie să fac un ocol destul de

lung, fiindcă pe aproape nu e nici un pod, dar însfârșit, am ajuns. O vilă grațioasă, cu veranda spre grădină. Fâlfâit de steaguri roșii. Soldați și studenți plimbându-se sau tolăniți pe iarbă. Din balconușul verandei, un «tavarăș» vorbește cu emfaza aceea cam șarlatănească, comună tuturor oratorilor de bâlcu. Cum e și firesc, prind foarte puține cuvinte: «Tavarăși lucrători!... Rusia liberă... Idealuri sfinte... Hidra țarismului... Capitaliștii... Burghezii... Trăiască Rusia liberă!... Trăiască Republica socială!...» Lumea aplaudă. Muzica atacă Marseilleza. Corul cântă iarăși cu gravitate religioasă...

În picioare, în mijlocul unui grup de fete din popor, o studentă blondă, într'un elegant tailleur bleu-marin, bate în aer, cu brațele, ritmul corului «tavarășilor». Mai la o parte, o mămițică închee pantalonașii unei micuțe demoazele, căreia i s'a întâmplat o mică deranjare intestinală. Un prieten răutăcios afirmă că-i din pricina elocinței «tavarășului». Râd și râdem cu toții. Dar totuși, nu-mi pot îndepărta privirea dela lumea aceea care cântă—în Rusia!—Marseilleza, dela oratorul care vorbește tavarășilor, deschis, din veranda unui club socialist. O, Franța, ce dăduși

lumei cânteel de libertate. O! Libertate, cuvânt fermecător!

UN PORUMB

Viață de hotel. Zile monotone, cenușii, nehotărâte. Lectura ziarelor în salon. Discuția în jurul listei de bucate, a artei chelnerului tătar de a servi masa și a gradelor de rudenie închipuită pe seama suedezilor dela masa apropiată. Singurătate morală și intelectuală, în mijlocul unei mulțimi de osândiți la aceeași singurătate. Abia azi reușii să pun ceva pe hârtie, ca să nu mă obosesc răsfoind în sala de lectură «Revue des Deux Mondes» din 1911, «The Graphic» din 1910 și «L'Illustration» din 1909. Vremuri trecute, în care se mai trăia încă, în ciuda «Giocondei», a «rochiei-pantaloni», a «Misterului lui Sf. Sebastian» și a incidentului dela Agadir. Stau la o masă din fața ferestrei. Un porumbel learcă de ploae s'a așezat pe marginea ferestrei deschise și mă privește cu ochișorii lui neîncrezători, ca un persecutat ce este, de vântul și ploaia bunului D-zeu. Stă sbârlit, numai într'un picior și cu celălalt ascuns sub aripă, ne-

pășitor la chemările mele și la ispita firimiturilor de pâine împrăștiate pe masă.

Un alt porumb se-așează lângă dânsul, un bărbat frumos, cu gușa plină, vioi și strălucind de reflexe irizate. Ca tot bărbatul care se respectă, începe numaidecât să facă curte porumbiței, umflându-se în pene, gungurind foarte galant un madrigal, care desigur că este foarte bine adus și spiritual, dar care o lasă destul de rece pe cealaltă, fiindcă la primele lui încercări, ea își ia sborul și se duce să se adăpostească aiurea. E o biată porumbiță chinuită ca vai de ea, de viață, sbârliță de vânt și leoarcă de ploaia cu care a dăruit-o bunul D-zeu, ca s'o ajute parcă să nu cadă în păcat — și căreia nu-i arde de madrigale! El, dimpotrivă, e un porumb de toată frumusețea, care a stat se vede până acum la adăpost sub o strașină, fiindcă are penele lucii și noi, ca și cum ar fi ieșit chiar acum din mâinile unui coifur.

Stă puțin nedumerit și rușinat de primirea nepoliticoasă a acelei Coane Vete, care a sburat fără nici o vorbă bună, cum se obișnuiește între porumbeii bine crescuți. Apoi se hotărăște să intre și s'apucă de ciugulit, cu nă-

dejde, firimiturile de pâine împrăștiate pe masă. Mănâncă și se gândește: «Cu cât sunt mai urâte și mai prost îmbrăcate, cu atât se fudulesc mai mult calicele astea!» Și fiindcă nu mai are nimic de ciugulit pe masă, o șterge fără să mai mulțumească, ba chiar întorcând coada celui care i-a împrăștiat firimiturile cu care și-a umplut gușa! Nu mai încape vorbă, e un porumb rău crescut. Dar s'ar putea prea bine să fie și un porumb german!

NOTE DIN CAUCAZ

SCRISORI DE PE VOLGA

... Scriu pe bordul vapuraşului care mă duce la Nişni-Novgorod şi de acolo la Țarişin.

Am vizitat azi de dimineaţă oraşul care seamănă foarte mult cu orăşelele noastre de provincie, dar e plin de viaţă ca orice port de pe Volga.

Fluviul, foarte lat, cu valuri verzui ca acelea de mare, e plin de vapoare cari trec lângă vasul nostru şuerând din sirenă şi remorcând şlepuri impunătoare încărcate cu peşte sărat şi cu fructele Caucazului (mai ales mere al căror miros pătrunde peste tot).

Pe celalt mal, dintr'o poiană de mesteceni, răsare cupola verde a unei bisericuţe. Puţin mai

departe sclipesc în amurg de soare acoperișurile tot așa de verzi ale unui sat. Un uliu enorm se rotește pe cer urmărind pescărușii fiindcă acesta nu e un fluviu ca oricare ci o adevărată mare cu valuri spumegânde, cu pescăruși, și cu furtuni câteodată.

În alte împrejurări, o călătorie ca aceasta m'ar fi interesat neînchipuit de mult. Acum privesc rostogolirea apelor acoperite cu mari pete irizate și gândul zboară departe, (vai, tot mai departe!) și, ca să uit, mă cufund în citirea unui foarte frumos studiu al lui *Arturo Fari-nelli* despre *Ibsen* și poesia sa, fiindcă nici pe *Volga* nu vreau să-mi las inteligența să ruginească.

Călătoria pe *Volga* e foarte interesantă, ba chiar fantastică. Dacă ai fi putut vedea mărșul apus de soare de adineaori! Apa era vânăta, galbenă, culoare de bronz, cu tonuri purpurii ici și colo! Și în apă un desen ciudat făcut din reflexele valurilor asemenea unei mreje de aur și de ametist pe tot întinsul lăcu, care curge printre livezi de zmaragd și coline păduroase.

Și cât de măreață este priveliștea vapoarelor

care trec acum lângă vasul nostru cu luminile lor electrice ce oglindesc în apă sutele lor de sclipiri colorate! Aș prefera totuși să fiu acasă la mine, să lucrez la ceva folositor pentru viitorul pe care-l văd mai tulbure ca niciodată! Zadarnic mă frământ însă cu astfel de gânduri, fiindcă e în afară de voința mea această stare de lucruri. Să nădăjduim că deacum într'o lună comunicațiile prin Bergen sau măcar prin Arhanghélesk, vor fi reluate! Deocamdată, călătoria pe Volga mă liniștește și aproape mă distrează. Din când în când acostăm în câte un orașel aproape în întregime cufundat în verdeață, cu o biserică la fiecare zece douăzeci de case și cu fabrici fumegătoare dealungul malurilor.

Măine vom fi la Nijni-Novgorod, despre care vorbesc atâta romancierii ruși în genere și mai cu seamă Tolstoi. Voi asista (fiindcă ne vom opri aproape 7—8 ceasuri) la bálciul cel faimos, voi vedea pe bătrânii rapsozi cari cântă pe balalaică vechile legende ale Volgăi. Orice rău își are și binele său și dacă mă voi întoarce vreodată la rostul meu de altă dată, nu mă voi căde de a fi văzut lucruri așa de interesante, și aceste însemnări pe cari acum le scriu pe

apucate, pe puntea vapuraşului, cu drag le voi reciti după ce furtuna se va fi risipit.

Pe când scriu, apa fierbe cu spume sub carenă, sirena şueră ca să ne vestească întâlnirea cu un alt vas, o mănăstire albă se profilează departe pe fondul verde al unei coline şi gândul atunci mi-aleargă spre România, spre Tismana, la atâtea clipe fericite şi nefericite care în depărtarea poetică a unui trecut irevocabil şi poate pierdut pentru totdeauna, se colorează cu o lumină tainică, între vis şi legendă.

Vasul anunţat de sirenă trece domol pe lângă noi. E un remorcher care târăşte după el un şlep mare, cu trei catarge, cu înfăţişarea unui adevărat vas. Mănăstirea apare tot mai albă şi mai aproape.

Nu-i chip să mai citesc pe Farinelli... Se întunecă... Mă fur gândurile...

GRADINIŢA PARASITA DIN ZARIZIN

Grădiniţa prăfuită din Țariţin, în ce ceas vesel sau melancolic îmi voi aduce oare aminte de aleelē tale modeste de liliaci, de brazdele tale de flori pretenţioase şi îngâmfate, de găinele tale ce-ţi scormonesc frunzele uscate ?

În care ceas vesel sau trist, în răgazul cărei munci, în ce după amiază, visând cu ochii deschiși înaintea cărei ferestre și cărui cer—mi se vor perinda înainte-mi cele două siluete alunecând prin fața mea ușoare ca niște umbre vapoase, ca niște năluci desprinse de pe filele unui roman de Turghenieff: Ea mândră în modesta-i rochie trandafiriu-deschisă croită de uamițică-i, el (cisme foarte negre, pantaloni albaștri lipiți pe picior, șapcă aruncată îndrăzneț pe cap, bluză de vară de culoarea mătasei crude, gâtuit la mijloc cu o cingătoare de piele) foarte încântat de prima lui întâlnire de dragoste?

Astea-s năluci; dar pe stradă se rostogolesc de fapt căruțe colbăite, care aduc Volgăi tributul ei mirositor al merelor galbene și roșii de Caucaz.

Și eu te visez verde și înflorită într'o dulce amiază de Aprilie, grădinița prăfuită din Țarițin și mireasma suavă a liliacilor tăi îmi năvălește în suflet cu amintirile altor liliaci, parfumând o casă scumpă, dintr'o scumpă țară, nenorocită și îndepărtată. Voi pleca la Soci, peste două ore? Cine spune asta? Ce rost am eu la Soci? Ce legătură este între mine și Caucaz? Năs-

cutu-m'am oare aci, în oraşul acesta rusesc de provincie, prăfuit şi amortit; învăţat-am oare la gimnaziul de aci isprăvile lui Ivan-cel-Groznic, sorbit-am seara legănat de fierberea somno-roasă şi monotonă a samovarului, ceaiul cu mere; citit-am oare pe Puschîn şi Lermontov dealungul aleelor grădiniţei comunale? Voi pleca la Soci? La ce? Ce să caut la Soci? Nu sunt ai mei la Neapole? Nu sunt eu profesor la Bucureşti? Voi pleca la Soci? Şi pe urmă? Înaintea căror orizonturi, în care ceasuri de veselie sau melancolie te voi revedea grădiniţa prăfuită din Țarişin frecventată de găini şi de fantomelē lui Turgheniefr!

CEAI DE SEARA...

Zece jumătate... La Soci (în Caucaz), în sala de mâncare a pensionului *Eirené*... Am înainte-mi dar nu citesc decât foarte fărâmiţit şi pe apucate, *Lecturas espanolas* ale lui Azorin. O ceată de noi oaspeţi sosiţi de curând în solide automobile de călătorie, au adus ultimele ştiri politice din Capitală. Citesc — sau mai bine ar trebui să citesc — un studiu despre Saavedra Fajardo. Din când în când scot capul din carte şi

ascult cum apa fierbe în samovar. Sunt singur. Printre gândurile adânci și practice ale Machiavelului spaniol, ajung până la mine crâmpene de conversație în care numele lui Kornilov și Kerensky revin foarte adesea. Maria Mihailowna, întoarsă de la o excursie călare cu Victor Franțevici și încă în pantalonași de pânză albastră, vine să mă întrebe, jucând în mână biciușca dacă m'am hotărât s'o întovărășesc într'o călătorie pe mare până la Navrsasisk. «Mademoiselle» ca să-mi facă în ciudă și să mă învețe minte, cum i-e vorba, să-mi neglijez prietenii (astăzi dimineață n'am putut să-i aduc nimic dela Poștă) s'a așezat la celălalt capăt al mesei și soarbe încet din ceaiul ei cu mere, schimbând din când în când câte o vorbă cu Igor Igorovici, bătrânul și apoplecticul stăpân al pensionului.

Kolia Amplevici, (tânărul tată—cum îi zicem noi) se ridică să meargă la culcare și la glumețul meu «*Spakoi noci*» răspunde zîmbind: «*Bonne nuit, monsieur*». Citesc încă o gândire a lui Saavedra Fajardo: «Parte somos y no pequena de las cosas. Aunque se dispusieron sin nosotros, se hicieron con nosotros...» «Kati vine să mă întrebe dacă doresc o a doua ceașcă de

ceai. Acum nu mai citesc pe Azorin: ascult glasul Măriei Mihailowna («sufletul frumos», «privighetoarea» — așa am poreclit-o) se pâmer cu nuanțări melodice căutate, descriind peripețiile excursiei sale, în timpul căreia — și asta-i adevărat — a fost deseori în primejdie de să-și rupă gâtul.

Pe măsură ce ceasul înaintează, sala se deșartă de lume. Am rămas numai: un bolșevic, inginer de poduri și șosele și un reprezentant al unei firme americane de motociclete, cari citesc ziarul; «Mademoiselle» și cu mine la cele două capete opuse ale mesei. Auzim distinct glasul lui Igor Igorovici, care așezat lângă ușa «telefonului» pe fotoliul său cu roțițe, vorbește nemțește cu prizonierul german, care îngrijește de calul Mariei Mihailovna. «Mademoiselle» lasă locul ei rămas în întuneric, și vine să se așeze lângă mine, înaintea lămpii cu petrol, gata să citească ultimul volum din Jean-Christophe ce i l'am împrumutat.

Marusia vine să-și caute găfâind de alergare pe fratele ei Alioșa, ca să-l trimeată la culcare: «J'avais oublié que ce polisson était encore ici», zice ea în franțuzește către «Mademoiselle» și-l

tărăște aproape cu sila după dânsa. Cei doi cititori de ziar s'au dus să se culce. Rămânem numai noi doi: «Mademoiselle» și cu mine. Observ că e tristă. De două luni nu mai primește nimic din Franța. Mă gândesc s'o las singură cu gândurile ei. Primesc obișnuita țigaretă și ies s'o fumez în grădină. Mica și blonda franțuzoaică rămâne singură cu ochii pe carte și gândurile aiurea...

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2017

BIBLIOTECA
Căminul Universității

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
1987